

Suplimentul DE CULTURĂ

15.000 lei
1.50 lei noi

Nr. 18 • 26 martie – 1 aprilie 2005 • SĂPTĂMÎNAL REALIZAT DE EDITURA POLIROM ȘI „ZIARUL DE IAȘI” • APARE SÎMBĂTA • E-MAIL: supliment@polirom.ro

IN MEMORIAM:
ADRIAN MARINO

Texte de
Ion Bogdan
Lefter, Alina
Mungiu-Pippidi,
Sorin Antohi,
Matei Călinescu,
Luminița Marcu

PAGINILE
10, 11, 12

Ceașcă rulz: un film cu România

Dintre ipostazele mîndrului cîrmaci, una e mai contemporană ca oricînd: vînătorul.

Etajul 1 al Muzeului Național de Artă Contemporană (MNAC) a devenit un cimitir vioi, o interfață prietenoasă pentru lumea de ieri. Spațiul alb, minimalist se lasă presat de monumentalitatea tablourilor care definesc realismul socialist. Expoziția *Muzeul de pictură* explorează partea întunecată a picturii românești din ultimele decenii: portrete omagiale, celebrări ale înfăptuirilor comuniste, formule ale realismului socialist prin care artiștii epocii participau la consolidarea cultului personalității.

PAGINILE II, III

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:
de LUCIAN DAN TEODOROVICI

Politica lui „Să trăiți”

Săptămîna ce se încheie a adus pe „piața media” în prim-plan două evenimente care, forțînd nota, pot fi asociate, prin faptul că ambele au la bază conflicte dintre patroni și angajați. Mă refer, fără a avea și intenția să le discut în amănunt, pe de o parte, la scandalul iscat între patronatul de la „Adevărul” și ziaristi, iar pe de altă parte, la cel pe care, după meciul de fotbal dintre Villarreal și Steaua, l-a provocat Gigi Becali... (Pagina 2)

LA LOC teleCOMANDA
de ALEX SAVITescu

Hrebenciuc, încă una și mă duc!

Găina nu a mai născut nici un pui viu săptămîna asta. Probabil că și-a luat concediu de maternitate. Găina asta are vocația paternalistă a lui Pinocchio: își iubește, pesemne, tare mult creatorul, care, în weekend-ul trecut, a apărut la propria emisiune, scîncînd pe umerii demisionarilor de la „Adevărul”. Emisiunea respectivă se putea numi, lesne, „Să plîngem cu Cristian Tudor Popescu” sau „Ce Harap-Alb a furat sălățile din grădina lui Adrian Ursu?”. Dacă ar fi fost instalat un aparat de măsurat zgomotele din prime time-ul televiziunilor noastre, s-ar fi observat că scandalul de la „Adevărul” a întrecut, pe scala decibelilor, toate marile dispute publice din '90 încoace. (Pagina 5)

8 pagini
8 în plus

Acest număr al „Suplimentului de cultură” conține două suplimente gratuite

Expoziție Stanley Kubrick la Berlin:

Unde doarme Napoleon?

În școală, Kubrick a fost un elev lenes. Avea obiceiul să ia temele gata făcute de la un coleg. „De ce nu le faci tu singur?”, l-a întrebat acesta într-o zi, „că doar te duce mintea”. „Mă plictisește să le fac”, a răspuns Kubrick.

un articol
de Iulia Blaga
în PAGINA 14

„Trăiesc deschis: nu-mi ascund nici frica, nici tristețea, nici bucuria”

Interviu cu scriitorul
Cătălin Dorian Florescu

„Eu scriu de la 18 ani, adică la trei ani după ce am ajuns în Elveția. Am scris în germană, limbă pe care deja o știam foarte bine la acea vîrstă. Scriam despre situația mea de tînăr emigrant, pe care, atunci, nu o reflectam așa cum o reflect acum, după ani de zile.”

PAGINILE 8, 9

Citiți-ne online la www.polirom.ro/supliment.html

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:
de **LUCIAN DAN TEODOROVICI**

Politica lui „Să trăiți”

Săptămîna ce se încheie a adus pe „piața media” în prim-plan două evenimente care, forțînd nota, pot fi asociate, prin faptul că ambele au la bază conflicte dintre patroni și angajați. Mă refer, fără a avea și intenția să le discut în amănunt, pe de o parte, la scandalul iscat între patronatul de la „Adevărul” și ziariști, iar pe de altă parte, la cel pe care, după meciul de fotbal dintre Villarreal și Steaua, l-a provocat Gigi Becali și care a dus la intenția de demisie sau, rămîne să urmărim, în măsura în care ne interesează, chiar la demisiile antrenorului Walter Zenga și a președintelui Mihai Stoica.

Spuneam că o legătură între cele două evenimente poate fi făcută doar forțat, însă un punct comun nu e greu de găsit totuși. Dincolo de celelalte diferențe dintre Cristian Tudor Popescu și Gigi Becali, pe care numai o conjunctură nefericită îi apropie în articolul de față, acel punct se regăsește suprapunînd declarația jurnalistului din urmă cu jumătate de an, anume că trebuie să ne obișnuim, în capitalism, să acceptăm politica patronală, cu cea a lui Gigi Becali din prezent care, cu deplină condescendență, le explică jurnaliștilor că rolul patronului este de a cere, iar al angajatului, de a se executa cu „Să trăiți”.

Din această suprapunere, dacă ne oprim doar la nivelul superficial al celor două afirmații și citim sub influența evenimentelor mai sus amintite, putem creiona imaginea unui angajat care trebuie să accepte aberațiile oricărui patron, prin simplul fapt că politica patronală e sfîntă. Încă o dată am forțat nota, firește, pentru că nu cu gîndul la Gigi Becali și-a exprimat Cristian Tudor Popescu opiniile privitoare la relația patron-angajat. Însă domnia sa, aflat, iată, în plin scandal pe linia acestei relații, ar fi trebuit poate să ia în calcul și faptul că în România anulul 2005, cuvîntul „patron” ascunde încă, din păcate, prea multe sensuri pentru a fi vîrît într-o ecuație atît de simplă.

Pentru că în România noastră cu pretenții, aspirații și unele împliniri europene, găsim încă destui patroni care, intrînd în „lumea afacerilor”, nu s-au putut debarsa nu de obișnuințele comuniste, ci de obișnuințele totalitare. Am vorbit enorm în ultimii ani despre mutațiile produse în noi de comunism, fără a sublinia însă că nu atît comunismul, ca doctrină, ne-a îmbolnăvit spiritele, ci dictatura cu care s-a însoțit. Așa se face că în România de azi dictatorul Ceaușescu s-a fărîmițat în sute, poate mii de dictatori în miniatură, care se întîmplă să dețină diverse firme și, fără să ne dăm seama, impunînd politica lui „să trăiți”, distrug în continuare oameni, fac praf în continuare destine.

Firește că o generalizare ar fi nu doar nedreaptă, dar și absurdă. Au apărut și la noi patronii de tip european, care au înțeles că angajatul are multe alte libertăți în afara celei de a spune „Să trăiți”. La ei s-a referit, firește, Cristian Tudor Popescu în momentul în care a vorbit despre drepturile patronatelor. Cîtă vreme însă acest tip de patron nu este și unicul tip protejat de lege, avem încă serioase motive de reținere. Și de îngrijorare.

Am spus la început că nu mă voi opri, intrînd în amănunte (oricum arhicunoscute), la cele două scandaluri dintre patroni și angajați ce au izbucnit în această săptămîna. Vreau să explic însă de ce n-am simțit nevoia s-o fac: fiecare dintre ele se constituie într-o pildă, cu morală inerentă, a momentului în care ne aflăm. În pilde distincte, dar la fel de puternice. Iar fiecare dintre noi îi rămîne să extragă din ele, ca din orice pildă, propriile înțelesuri și propriile foloase. Uneori întîmplările în sine oferă mult mai mult miez decît poate cuprinde orice încercare de a teoretiza pe marginea lor.

Acest reportaj a fost adevărat,

La Penitenciarul de Maximă Siguranță Rahova a avut loc marți, 22 martie, lansarea volumului de interviuri cu condamnați pe viață *Viețaii de pe Rahova* de Eugen Istodor. Cunoscut pentru reportajele și interviurile sale publicate în „Academia Cațavencu” sau „Dilema”, jurnalistul a adunat în paginile cărții mărturiile „meseviștilor” despre crime și viața în pușcărie și a „executat”, la rîndu-i, „mai bine de jumătate de an în această pușcărie, dacă adunăm orele și zilele petrecute aici”, așa cum spunea, înainte de lansare, Carmen Mihail, directorul Penitenciarului.

Publicată la Editura Polirom, cartea lui Istodor prezintă „întoarcerea la jurnalistică de clasă de la jurnalismul bombastic”, a declarat Cornel Nistorescu. Printre cei prezenți s-au numărat Vasile Blaga, ministrul Administrației și Internelor, Cozmin Gușă, Daciana Sîrbu, colegi din presă, dar și condamnații intervievați de Istodor. Aceștia i-au dăruit o caleașcă în miniatură realizată de ei din miez de piine. Iar Editura Polirom le-a promis că, pe lîngă donația de carte pe care a făcut-o bibliotecii penitenciarului, va publica și două romane adunate de Eugen Istodor de la condamnați.

Alin Ionescu

Să mergi la pușcăria de maximă siguranță Rahova ca să participi la lansarea cărții lui Eugen Istodor e o experiență. Unică și irespirabilă, dacă te gîndești numai la traficul de pe șoseaua care ajunge acolo și care străbate celebrul cartier de blocuri, acum colorate curcubitate, ale nu mai puțin celebrului primar Vanghelie. Las în urmă pușcăriile de beton colorat pe dinafară ale rahovenilor liberi și parchez cu greu la poarta pîrnăii. E inutil, cred, să vă spun că n-am mai călcat niciodată pe-acolo, nici de bunăvoie, nici silit de cineva, așa că, ușor zăpăcit de lumea bună care se înghesuia la poartă, nu vă spun deocamdată cine, ca să citiți în continuare, nici nu mi-am dat bine seama cînd au puiut cracii ăia metalici de supermarket, mi-a fost verificată legitimitatea de presă și am fost condus, pe la poalele zidului cel mare, direct în sala de ceremonii. Pînă aici nimic înspăimîntător, ba dimpotrivă.

Deja eram în hol și dinăuntru susura o muzică de *café-concerte* liniștitoare, iar înăuntru, potop de lume așezată frumos pe scaune aliniat ca la conferință, cameramani îmbulzindu-se politicos cu gînd să te dărîme ca să-ți bage obiectivul pe sub braț și vedete, fraților, vedete cît vedeam cu ochelarii, șterși impecabil pentru acest eveniment. Parcă nu eram la pușcărie, ci undeva prin centru, la vreo simfonia de soi. Reușesc să mă aciuiez lîngă o masă dotată cu bufet suedez, iar acolo,

Viețaii au schimbat, cu ocazia lansării, cătușele cu volumul lui Istodor

Eugen Istodor: „În Rahova am dat mîna cu autorii coșmarurilor mele din copilărie”

Interviu de Ana-Maria Onisei

Sinteți un reporter enervant.

Nu sînt enervant. Cînd sînt enervant, nu-mi iese nimic. Din contră, sînt normal. Banal. Enervarea nu aduce glorie nimănui. Nici mie, nici interviuatului. Sînt un reporter. Mă descurc la fața locului. Apoi, după, sînt un reporter care uită. Uit repede ce vorbesc cu un personaj, politic sau simplu, pentru a-mi face loc în creieri lipsei mele de gînduri. Așa e mai confortabil. Fără gînduri, trăiești senzații, vezi lumea din jur, simți mirosuri. Ești mai deschis către ceea ce vezi. E o prostie să se creadă că discuțiile pe care eu le am cu personajele politice sînt mari chestii. Nu sînt. Un material de-al meu în ziar este o percepție. Fiecare om

are dreptul la o interpretare. Așa și eu. Nu am secrete, nu am nici lucruri mari de povestit. Mă despart în termeni buni de personaje, dar prefer ca mult timp după aceea să nu mai aud de ele. Bine, aici este un defect preluat din normele „Cațavencu” și „Dilema”: „Plictisește-ne rar cu aceeași față!”.

Cea mai comică reacție a unui interviuat pe care l-ați scos din sărite.

Eu chiar nu scot din sărite pe nimeni! Oamenii care m-au înjurat își înjurau imaginea publică pe care unul, un reporter ca mine, venea să le-o repete cu insistență. Uite, o să povestesc cea mai timpită și emblematică întîmplare din munca mea recentă. Aveam un mare subiect – păduri tăiate, vînat urias pus la pămînt, ce mai, o lume de glorie mi se deschidea. Sun sursele. Una îmi spune: „Vino, dar după două muncese!”. A doua: „Vorbeste cu colegul, vin și eu”. Ajung la fața locului, Buzău adică. De sub balconul avocatului Cucuruzac, dau telefon. E ora trei, nu două. Și-mi zic: o fi ieșit primul meu om de la serviciu! Sun și sun. Răspunde: „Bre, omule, la ce oră te-am chemat eu? E ora trei, păi, eu sînt la Rîmnicu-Sărat. De ce nu ești, domnule, punctual?”. Fac un calcul. Eficiența lui îmi spune că m-a așteptat puțin, foarte puțin. Îl sun pe cel de-al doilea. Îmi șoptește: „Dom’le, sînt la o curvă. Am programare. Am plătit-o, nu pot să vin!”. Cred că întîmplarea asta este normală în cariera mea de jurnalist. Cam toți interviuații mei mă programează la discuții, dar, de fapt, sînt cu mințile, trupurile, plățile în altă parte.

Viețaii de pe Rahova: literatură, experiență personală sau, pur și simplu, interviu?

Despre cartea asta am scris totul în carte. Cum se spune... nu am avut ce scrie și am ansamblat ce era de ansamblat, în așa fel încît nimic esențial să nu rămînă pe dinafară. Cu *Viețaii* mei eu mi-am trăit poveștile fabuloase ale copilăriei. Îmi spunea tata despre cum se fură căciunile rusești pe vremea lui Ceaușescu? Îmi spunea mama să nu merg în parc noaptea că dau de vreun viol sau de vreo crimă? Îmi vorbeau zărele de tîlhăria cîntărețului Mihalea? Foarte bine că îmi vorbeau... Uite, în Rahova am dat mîna cu autorii coșmarurilor mele din copilărie. Cînd ești mic, ori ești terorizat, de vorbă, ori trebuie să te sperii săvîrșind vreo ciudătenie ca exemplu. Eu eram terorizat de cuvînt. Asta e literatură? Eu nu pot să scriu din capul meu nimic. Iar dacă nu aveam ceas albastru la mîna și ghetete legîndu-se în amiază, cartea asta nici nu se scria. Fiindcă devenisem acum terorizat de cuvintele viețaiilor.

Crima preferată. Crima perfectă.

Nu am nimic de genul ăsta. Cred că mă terorizează ideea ca nu cumva săucid și eu. Fapta în sine e teroarea, dar și lașitatea de după. Adevărul e că nu știu niciodată cum te raportezi la așa ceva, numit omul din tine. La mine, preferate și perfecte sînt poveștile viețaiilor în totalitate.

Următorul interviu.

Habar n-am. Lucrez cu soldă la „Cațavencu”, „Dilema Veche” și „Cotidianul”. Asta înseamnă că nu am planuri de viitor.

deltafi
bucurești 93.5fm
iași 97.9fm

Altfel spus
de luni până vineri 6.30 - 10.00

un duplex București-Paris cu
Sorin Pamfil, Mircea Iorgulescu,
Matei Vișniec, Dinu Flămând

e real și va fi autentic

altă minune. Bunătăți de tartine, minuni prăjiturești, cole și cafele la discreție din care se înfruptau la grămadă vietașii lui Istodor alături de doamne precum Aurora Liiceanu ori Daciana Sîrbu sau domni precum Cozmin Gușă și Cornel Nistorescu. Vedetele cele adevărate ale întregii manifestații, condamnații pe viață, aveau însă aerul că participă la un eveniment a cărui mondenitate părea să-i depășească doar pe alocuri. Beau, mîncău, dădeau autografe, cu măsură și nu înainte de a întreba: „De la ce ziar 'ceai că ești?’. Băbuș, Bărcilă, Callo, Vincze, Sibîșan, Tîrtan, spălați și trași în haine de sărbătoare, se aliniaseră regulamentar în fundul sălii de recepție și prin fața lor se preumblau reporterii și ziariștii, cam cum se mișcă o delegație străină prin fața unor miniștri la sosirea pe un aeroport. Erau, normal, și niște badigari prin zonă, dar discreții ca prezentă și, de fapt, nu cred că mai erau implicați nici ei așa de serios în misiune. Stăteau mai mult pe la mese cu fursecuri între dinți decît să-i supravegheze pe criminali în grațiosul lor moment de libertate. Hm! Probabil că polițaii nu și-ar fi putut strica micul cadou cu celebritate pe care

Istodor li l-a pus în brate, făcînd vreo prostie. Haideti, mai bine, să stăm la coadă la întrebări. „De unde ești?’, mă întrebă unul tatuat pe jumate de față ca un clovn pe obrazul căruia se scurgea o lacrimă roșie, iar pe frunte i se întindea o sprînceană ca de fulger bălțat. „De la «Cațavencu»”, îi zic. „Îhî, ia zi! Ați ajuns să țineți puțin la Eugen Istodor?’. Dintr-o dată, ca la ordin, toți încep să hăhăie într-un gîlgîit de ris. Rîd și eu, mai mult de rușine. „Păi, ce, frate, Eugen e femeie să ținem la el? El și-a făcut treaba, a venit aici din altă lume, s-a coborît la noi, da' peste o săptămînă crezi că mai trece p-aici să ne mai aducă un cartuș de țigări? Vine din părți”. „Și dacă vine?’, plusez. „De la dacă pîn' la parcă e ca d-aici pînă dincolo de gardu' ăsta, frate”. Am înghițit în sec, am scurs un ultim suc și m-am cărat. Pe drum, pînă la poarta cu cracii metalici de detectat arme și mobile, doi porumbei se giuguleau sus, pe zid. Se vedeau cu greu prin gardul de sîrmă ghimpată. Asta e viața! Poate să se întîmple și fără libertate. Mai greu e pînă se termină începutul primăverii și te mai obișnuiești cu soarele ăsta nou. Că iarna, libertății i se mai duce gustul.

Eugen Istodor își admiră cadoul: o caleașcă din piine primită de la „mesești”

Desființarea revistei „Cultura”, subiect de protest

Redacția revistei „Cultura” a protestat marți, 22 martie, printr-o scrisoare deschisă adresată lui Horia-Roman Patapievici, președintele Institutului Cultural Român (ICR), față de decizia editorului de a desființa săptămînalul.

În documentul citat, redactorii spun că, în urmă cu aproximativ o lună și jumătate, la prima înfîlnire dintre redacție și noua conducere, au fost surprinși neplăcut de intenția președintelui ICR și a vicepreședinților Tania Radu și Mircea Mihăieș de a desființa re-

vista „Cultura”, „comunicată cu o atitudine arogantă și calificări ofensatoare”. „Am aflat atunci consternați argumentele privind desființarea: «subiectivitatea» articolelor și ideea că revista «Cultura» nu trebuie să fie o «revistă-actor» (sic!) pe piața editorială. Ne-a surprins, mai ales, și un alt motiv invocat: «Cultura» face o «conurență neloială» celorlalte reviste culturale, idee venind din partea a doi directori de astfel de publicații – Horia-Roman Patapievici («Idei în Dialog») și Mircea Mihăieș («Orizont»), se spune în scrisoare.

Horia-Roman Patapievici a declarat, în 18 martie, pentru Mediafax, că decizia desființării revistei „Cultura” s-a bazat pe motive economice și pe argumente ce țin de redefinirea obiectivelor ICR, a cărui misiune principală este promovarea culturii române în străinătate. Potrivit președintelui Institutului, „Cultura” a înregistrat de la apariția sa, în martie 2004, pierderi mari, de circa 800 de milioane de lei pe lună, returnările înseamnă 80% din numărul total de exemplare, tirajul a tot scăzut în decurs de un an, ajungînd de la 8.000 la 2.800 de exemplare, iar proiectul de eficientizare pe care l-a cerut redacției nu ar fi eliminat pierderile. De asemenea, Patapievici a spus că, în urma redefinirii obiectivelor sale, ICR va edita o revistă de tip buletin de informare.

În scrisoarea de protest, redactorii susțin că proiectul lor ar fi scăzut costurile. „Proiectul prezentat de noi includea, pe lângă săptămînalul «Cultura» (cu un buget redus la jumătate), un buletin informativ lunar tipărit și trei publicații online, în format newsletter, după modelul altor institute culturale din lume. Conform acestui proiect, costurile de ansamblu se reduceau cu cca. 30-35%, redactorii propunînd și alte soluții pentru reduceri chiar mai mari”. Ei spun și că ultima decizie de reducere a tirajului, de la 5.000 la 2.800 de exemplare, i-a aparținut lui H.-R. Patapievici, iar aceasta înseamnă o „economie cu totul nesemnificativă”. Totodată, redactorii îl acuză pe președintele ICR că nu a remediat problema proastei difuzări a revistei. (Mediafax)

Ultimul număr s-a nimerit aniversar

Miercuri, 23 martie, a apărut pe piață nr. 11 (52) al revistei „Cultura” care, se pare, va fi și ultimul. Ca o ironie, dosarul acestui număr este unul aniversar, intitulat „1 an de «Cultura»”. Ancheta publicației porneste de la întrebările: „Cum credeți că și-a câștigat revista «Cultura» identitatea?”, „Care este rolul revistei «Cultura» în peisajul publica-

ROMÂNII E DEȘTEPTI
de RADU PAVEL GHEO

Macarale sexuale

Zilele trecute am primit de la un prieten un mp3 cu faimoasa piesă proletcultistă *Macarale*, interpretată de Luigi Ionescu. O auzisem și înainte de 1989, dar de ascultat am ascultat-o, cu urechea ciulită, abia acum. De fapt, melodia mi s-a părut decentă; în cel mai rău caz, i-aș spune „jazz comunist”. Amintește de muzica anilor '40-'50 din Occident și de musical-urile americane. Însă alta e problema. Cred că din dorința de a da „caldură umană” unui clișeu ideologic, textul melodiei alunecă într-o ambiguitate deloc comunistă, trimițînd la scene de groază și sex neconforme cu morala proletară.

Poate că exagerez, dar hai să ne jucăm puțin și vom-bim dup-aia. OK?

Cum ziceam, e prima oară cînd ascult faimosul șlagăr șantierist cu atenție critică. În mare, cuvintele sînt cam stupide, cum erau toate textele mobilizatoare ale epocii: *Zeci de blocuri/ Rîd în soare argintii / Zeci de blocuri / În zori de zi./ Suie-agale/ Pe albastrele cărări/ Macarale / Suie în zări/ Neîncetat/ Pînă-nserat;/ Uite brațul lor de fier/ Cum ridică pîn' la cer/ Zeci de blocuri/ Un cartier... Imaginea clasică: blocuri luminoase, macarale, șantier, construirea socialismului... Pe undeva însă se strecoară o personificare neliniștitoare, semănînd puternic cu intruziunea fantasticului în real, specifică scrierilor tenebroase ale romanticilor, dar și romanelor horror: macaralele care rîd și suie-agale pe cărări. Albastre, mă rog, e o metaforă, pe fundalul cerului... dar dacă nu?*

Muncitorul – sau naratorul (cum vreți să-i spuneți), continuă la fel de calm, vorbind de „brațul lor de fier” (tot personificat) și de-o față care ridică „cea mai grea macara”. Dar spre final apar versurile: *O macara încetinel / Mi-a adus un bilețel/ Îl prind iute și-l citesc/ Spor la lucru și te iubesc... Așadar, o macara vine și-i întinde un bilețel în care scrie că-l iubeste. Cine? În mod normal, ai zice că fata aia cu macaraua mare. Dar nu e clar. Dacă... dacă, așa cum în romanul lui Stephen King *Christine*, o mașină, se îndrăgostește de proprietarul ei, macaraua proletcultistă, aia care urca pe cărare dimineața, rîzînd ca proasta-n soare, s-a îndrăgostit de muncitor? Mă și apucă groaza cînd mă gîndesc la riscurile unei asemenea interpretări, într-o epocă în care totul se interpreta. Adică o macara se îndrăgostește de tovarășul care lucrează (sau cîntă?). Care fată? Aici scrie că macaraua! Și macaraua îi aduce un bilețel. Iar dup-aia ce face? Bun, ziua ridică un cartier, dar seara? Și pînă a doua zi, cînd urcă iar pe albastrele cărări, ce va fi făcînd ea cu tovarășul? Noaptea, cînd se petrec atîtea fapte antisociale și chiar mistice... Noaptea e prin tradiție o perioadă cu bucluc. Nu se poate, tovarășe, macaraua ziua lucrează, iar noaptea se odihnește, nu umblă să-i sucească mințile muncitorului! Și pe banii cui arde ea combustibilul cînd umblă cu bilețele?*

Recunosc, mi-a plăcut imaginea muncitorului cuplat cu o macara. E percutantă – și nu lipsită de un suport real. Tendința creării unor legături afective (chiar dacă doar simbolice) între bărbați și vehicule sau unelte (mașini, corăbii, arme de foc) e arhicunoscută. Și dacă textierul nu se va fi gîndit la o legătură contra naturii între muncitor și macara, muncitorii s-au gîndit sigur la așa ceva. De cîte ori n-am auzit inși declarînd că-și bagă p... în ea de macara/ mașină/ unealtă?

Oricum, imaginea macaralei scîrțîind orgasmic din încheieturi noaptea, printre schele, în timp ce muncitorul își face treaba cu ea, era prea tare ca să n-o sugerez aici. Și nu într-un totuș improbabil. Mai mult, bănuiesc că muncitorul și-a făcut bine treaba. Altfel de ce rîdeau macaralele în soare dimineața?

țiilor culturale?” și „Care au fost punctele tari ale revistei în anul 2004-2005?”. Cel mai critic la adresa publicației este Ion Bogdan Lefter. Făcînd referire la „ruptura” ivită între ICR și revista „Dilema”, acesta remarcă: „Președintele părăsit (Augustin Buzura, n.r.) s-a grăbit să înființeze altă gazetă pe locul pustiit (cu cel puțin o idee «fondatoare» nefericită: înlocuirea «Dilemei» să bată tot în materie de eleganță grafică, de unde aspectul strident-luxos și cos-

turile probabil exagerate de tipărire.”. Lefter este de părere, în același timp: „Era previzibil că (revista, n.r.) nu va fi pe placul «noii conduceri»”. Dosarul este prefătat de o notă: „La încheierea acestui număr, am aflat că președintele Institutului Cultural Român a hotărît, împotriva voinței redacției și în pofida proiectului de îmbunătățire prezentat de noi la cererea conducerii ICR (și apreciat de aceasta), desființarea revistei «Cultura»”. (George Onofrei)

ARS COQUINARIA
de ADRIANA BABEȚI

Filfizoni, grețuri și fitze

Văzînd că de-o vreme nu ne mai întrebă nimeni nimic, ne luăm după vecinii Bobo & Bobi și răspundem grabnic unei chestiuni care nu frămîntă nici o minte în martie 2005. Anume: oare ce mîncă feciorașul cel lingav, pe nume Jean Floressas des Esseintes, un dandy al zilelor sale, adică al sfîrșitului de veac XIX? Iată dar cum ne dăm de ceasul morții să ne băgăm în seamă și, mai mult, să ne vîrîm nasu' unde ne fierbe oala. Adică în istoria filfizonilor, din care-i smuls și eroul lui Huysmans (pentru cine nu-și mai aduce aminte: 1884, romanul *À rebours*).

N-o să vă împuiem acum capul cu visul de singurătate subțire, urzit de împalidatul și nevricosul Jean în castelașul de la Fontenay aux Roses. Nici cu ciudățenia bolnavă-n toate cele, care, la capitoul „de-ale gurii”, începe cu un șir de chiolhanuri mortale, ca niște parastasuri, unde, cu tot stomacul șubrezit, spilcuiul flăcău are totuși snagă spre a sorbi grijuliu din farfuria cu margini negre supă de broască țestoasă, spre a dumica sfielnic pîine de secară rusească, măsline răscoapte din Turcia, icre negre, butargă, caltaboși afumați de Frankfurt, vînatari cu sos de culoarea miambalului și a cremei de ghet, sos de trufe, creme de ciocolată cu miros de ambră, budincă, piersici roșii. Și, semn că viața mai pîlpîie în el, spre sfîrșitul chiolhanului – gîl-gîl, vin de Limagne, cafea și lichior digestiv cu esență din coajă verde de nucă. Iar înainte de a cădea răpus alături de puținii mosafiri – cvasuri și bere amară.

Dar *au diable!* cu toate aceste desfrîuri, căci la scurtă vreme, cu pîntecul răvășit de crampe, cu sufletul măcinat de nevroze, toate i se par o fandoseală prostească. Drept care schimbă macazul și, asemenea unui schimnic, ciugulește resemnat, la ore fixe, cîte-un biscuit sau un biet pesmet, într-o singurătate deplină și o liniște de mormînt. N-are vreun rost să înșirăm aici cum își rînduiește posomorîtul și vlăguitul des Esseintes viața, cum se înconjoară de ciudățeni luxuase, spre a-și împlini visul de a fi ca nimeni altul pe pămînt. Am povestit pe larg în alte părți și dați despre cum îi arată casa, biroul, sufrageria, parcul, despre cum se îmbracă, frezează, parfumează dînsul. Despre ce îi place să citească sau să privească. Să nu uităm a vă spune, spre a o înnota cu săptămîna trecută, că între cărțile sale de căpății la loc de cinste e *Satyriconul* lui Petroniu.

Chiar dacă n-o să-l vedeți niciodată dînd iama în cuhnie, cu boneta albă pe cap și cu satîrul în mîini, o vremelnică frenezie îl încinge atunci cînd, precum un alchimist al lichiorurilor, compune piese măiestrite la „orga pentru gură”, picurînd, după legi numai de el cunoscut, miraculoase băuturi din micile poloboace. Să te ții concerte de flaut cu lichioruri de mentă și de anason sau *rondo-uri* acrișoare de *Curaçao*. Ori asalt la cerul gurii cu trompete și tromboane de *whisky*. Pînă în clipa cînd, cu stomacul leșiat de atîtea sofisticări spiritoase, simte nevoia unui prînz sățios, din popor, din topor, ca-n tavernele Englierei. Dar, pentru că n-are forță să se avînte pînă la Londra, găsește un surogat de bodegă și birt la Paris. Acolo înfulecă alături de niște muieroaice vînjoase, cu dinții lași, *ox tail*, adică supă din coadă de bou, „onctuoasă și catifelată, grasă și consistentă”, apoi batog afumat, apoi un *rosbif* cu mere, ca în cele din urmă să dea pe gît două ocale de bere engleză, ațîțat de mirosul de grajd amestecat cu mosc al gălbuiei licori. După ani de lingăveală, constipații, pîntec umflat de gaze ca un balon, grețuri și vome, simte în sfîrșit că trăiește și mai vîră la teșcherea nițică tartă de revent și brînză albastră de Stilton. „Stomacul se trezise din somnul lui.” Aievea sau numa-nchipuire, ăst clocot de viață se sleiește grabnic în firavul bărbat. Covîrșit de oboseală și moliciune, el lasă baltă Parisul.

Din clipa întoarcerii acasă, numai posturi forțate, arsuri, sfîrșeli, iar grețuri, iar colici. Bașca nevroza. O singură salvare se arată: Zepter-ul nordului, oala norvegiană. Iaca rețeta: „Carnea de vită tăiată bucățele se aruncă în oala de cositor fără apă, se pune deasupra un strat de praz și morcovi, se înșurubează capacul și se pune la fierț patru ore în *bain-marie*”. Degeaba. Pînă cînd vine salvarea finală: „irigatorul cu lichid nutritiv și peptonă”, care-l hrănește pe des Esseintes – ah, vis în fine trăit! – nu pe gură, o singură dată pe zi. E în extaz: „Ce protest energic împotriva păcatului vulgar al lăcomiei!”. Iată cîte îi intră în venă (sau cine știe unde), după rețetă ori, dacă vreți, *menu*: „Untură de pește... 20 gr./ Infuzie din carne de vită... 200 gr./ Vin de Bourgogne... 200 gr./ Gălbenuș de ou... 1”. De aici nu-i decît un pas pînă la năstrușnicul gînd de a compune, prin savante cîntăriri, rețete noi: de post, de dulce, de inimă albastră ș.c.l. Astfel, tîrîș-grăpiș, șubrezitu-i stomac începe să rîșnească din nou. Dar sufletul? Păăă, nu. Sufletul rămîne pururi mistuit.

Schimbarea la față a lui Che

LAMERICA
de CASIANA IONIȚĂ

Mare revoluționar comunist, reprezentant al Cubei la ONU, erou al Americii de Sud și al lumii întregi, Che Guevara a avut o existență cel puțin la fel de tumultuoasă și după asasinarea lui, în 1967.

Destinul post-revoluționar al lui Che a fost cît se poate de capitalist, închistat în icoana șepcii negre cu stea galbenă, a părului în vînt și privirii aprige revoluționare, pe fundal roșu. În numele eroului devenit bun de consum pare a se porni acum o altă revoluție, de data aceasta de cerneală și celuloid. Noua mișcare este îndreptată spre descoperirea lui Ernesto Guevara de la Serna (adevăratul nume al lui „El Comandante”) printre trăsăturile stilizate ale feței de pe tricouri și ceasuri, din discursurile oficiale.

În 2004, anul filmului lui Walter Salles, *Diarios de motocicleta*, au apărut, printre multele cărți despre Che Guevara, istorice sau ficționale, două voci deosebite. Două scriitoare de origine cubaneză, Ana Menendez și Teresa de la Caridad Doval, l-au recreat fiecare pe Che ori Ernesto al lor. Ambele povestesc despre o Cuba post-

Gael Garcia Bernal în *Diarios de motocicleta*, 2004

Che Guevara, sufocată de imaginea și de importanța lui.

Romanul Teresei Doval, *A Girl Like Che Guevara (O fată precum Che Guevara)*, sună cunoscut pentru oricine a crescut în vremea comunismului. Ingredientele le știm deja: coada pentru rația de pîine, tabăra cu practică la cules și cusut tabac, desenele animate rusești. Dar nimic din toate acestea nu contează cu adevărat pentru Lourdes, personajul lui Doval, o adolescentă de 16 ani. Marea ei dorință este să ajungă o „guerillera”, demnă urmașă a eroului (inter)național și personal, Che.

Che este pretutindeni în cartea lui Doval, deși numele nu îi este menționat chiar atît de des. Dar întreaga retorică guevariană pe care Lourdes și-a însușit-o, însăși ideea revoluției și cea a luptei cinstite pentru dreptate în spirit de „guerillera” sînt fundalul experienței lui Lourdes în tabăra comunistă. Pornită spre tabără cu gîndul de a fi demnă de Che, de a munci și lupta pentru dreptate, pentru a se asigura că are să devină o bună membră a Tinerilor Comuniști, Lourdes descoperă că nu este de-

fel o „guerillera”, ci o „tor-tillera” (lesbiană).

De aici, imaginea idolului se descompune. Cum noul om nu putea fi decît heterosexual, cum eroul eroilor trimisese homosexualii în tabere de reeducare, Lourdes trebuie să aleagă între a face tîndări imaginea lui Che sau propria identitate. În final, ambele imagini se sparg și se redefinesc. După rugă fierbîntă către Che și, mai apoi, către zeii cubanezi de a o ajuta în întîmplările crude a-adolescentine ale taberei, Lourdes alege să îl părăsească pe Guevara. O fată nu poate fi precum „El Comandante”, concluzionează Lourdes și se leapădă de toată retorică revoluționară.

Reinventîndu-l pe Ernesto

Acolo unde se termină romanul Teresei Doval, ar putea începe cel al Anei Menendez, *Loving Che (Iubindu-l pe Che)*. Che al Anei Menendez a trecut deja de testul iconoclast inițial, exersat de Lourdes. El e numit Che o singură dată în romanul lui Menendez, în rest este doar Ernesto. Un Ernesto ce apare într-o zi, din scrisorile și fotografiile trimise de mama niciodată înțîlnită a naratoarei. Povestea

mamei se spune în jurul cîtorva fotografii bine știute ale lui Che Guevara. Dar omul din poze este doar Ernesto, revoluționarul „dezgustător” și amantul imposibil de uitat al mamei. Istoria rescrisă de mama naratoarei i-l prezintă pe Ernesto drept posibilul tată biologic.

Aici e întreaga ironie a romanului unei cubaneze ce trăiește în Statele Unite. Poate că, treptat, Che nu va mai fi tatăl revoluționar ori popular al Americilor, dar Ernesto va rămîne tatăl închipuit, biologic al fiecăruia. Menendez se ține departe de retorică revoluționară. Sloganurile nu rimează cu Ernesto al ei. Pentru și despre el se poate scrie doar poetic, în stilul propriului său jurnal de călătorie prin America Latină, *Diarios de motocicleta*.

Ambele autoare de origine cubaneză trăiesc acum în Statele Unite și cărțile lor au fost scrise în engleză. Poate pentru că America de Sud nu este încă pregătită să facă pasul iconoclast. Sau poate pentru că în nord e cu adevărat necesară spargerea imaginii, demontarea brandului che guevarian.

Ernesto vs Che

Filmul lui Walter Salles, *Diarios de motocicleta*, este încercarea cea mai vizibilă de a-l regăsi pe cel ce avea să devină Che, înainte de a începe să salveze lumea. Filmul îl urmărește pe Ernesto (jucat de Gael Garcia Bernal) în călătorie prin America Latină, înainte de a primi apelativul argentinian universal „Che”, pe vremea cînd era doar un tînrar astmatic dornic să salveze lumea într-un mod convențional: făcîndu-se doctor. Gael Garcia Bernal este primul actor care îl interpretează pe Ernesto, după ce Omar Sharif și Antonio Banderas au fost, pe rînd, Che. Succesul filmului lui Salles a contribuit substanțial la vînzarea traducerii jurnalului de călătorie al lui Ernesto în librăriile americane. Garcia Bernal pare a fi devenit deja imaginea lui Ernesto, posibil concurent al lui Che Guevara cel cu bereta revoluționară.

Suplimentul lui JUP

**HOMEPAGE,
SWEET HOME**
de **FLORIN LĂZĂRESCU**
flazarescu@yahoo.com

wwworonin.md: „Dacă nu-s probe, faciți-li voi!”

Oleg abia aștepta să termine Literale la Iași, ca să se întoarcă în satul lui din Basarabia pentru a face jocăria, meserie mult îndrăgită încă din liceu. Scrișnea din dinți și învăța pentru fiecare examen cu DEX-ul alături. Aliona avea deja cetățenie română, dar se declara basarabeancă și, când venea vorba de literatură, susținea că e rusoaică. Un chitarist din cămin – în stare să improvizeze dumnezeiește pe teme din Bach – făcea trafic cu marijuana și nu mai țin minte ce visuri avea. Sînt doar trei colegi basarabeni din studenție. Fiecare dintre ei trăia cumva aparte față de

noi, românii, indiferent de preocupări, indiferent dacă își însușiseră sau nu româna literară. În ciuda aparentei lor integrări, erau altceva. Altceva. Basarabeni. Mai buni sau mai răi, ca și noi, dar în felul lor diferit. Am deschis odată un forum din Republica Moldova. Am fost, în egală măsură, bucuros și mîhnit de luciditatea cu care tinerii de acolo își analizează drama unei identități incerte. Am intrat în vorbă cu ei. Cineva m-a penalizat: „Voi, românii, vedeți-vă de rahaturile voastre, că ne descurcăm noi cu ale noastre!”.

Că unii basarabeni chiar știu să se descurce cu rahaturile din Moldova – în mare parte, și ale noastre! – m-au convins încă o dată băieții care realizează on-line „Lolocur”, „Revistă a scriitorilor din Moldova care încă scriu” (<http://www.geocities.com/lolocur>). În prezentare proprie, Pavel Păduraru, invalid de grupa a II-a, Alexandru Buruiiană, relativ sănătos mintal, Alexandru Văkulovski, scriitor care e sigur că viața-i curvă, Ruslan Carta, autor de poeme și eseuri, au hotărît să se descurce utilizînd singurul mecanism de apărare care nu poate degenera într-o boală: umorul. „Noi sîntem patru. Mîine vom fi patru sute, poi-mîine, patru milioane. Dacă nu vom pieri, dacă voi nu ne veți omorî. Însă fiți siguri că rămîn urmașii noștri, care nu vă vor ierta, care s-au săturat și ei de mizeria răspîndită de voi” – o declarație care poate părea patetică. Nu și pentru cei la curent cu ceea ce se întîmplă în Basarabia.

Subiecte vioaie, tratate fără complexe, anchete care sfîdează imbecilitatea, texte literare de valoare – veți

vedea citind cele șase numere ale revistei. Vreau să rezerv mai mult spațiu doar pentru un singur subiect din numărul 6. De un tragi-comic ieșit din comun e stenograma ședinței Consiliului Național de Securitate (CNS) din Moldova, ținută pe 3 ianuarie 2005. Tema ședinței: cum va arăta situația partidului de guvernămînt după alegerile din 6 martie. La aceasta au participat președintele V. Voronin, premierul V. Tarlev, președintele CNS, I. Morei, ministrul de Interne, Gh. Papuc etc. Puterea. Musai să citiți stenograma integrală, că eu nu pot relua aici nici măcar un sfert. „Noi ne-am adunat az’ aiși ca să corectăm niști lucruri. Potrivit datelor operative primite de la organe, ne așteaptă zile grele. *Prizraku*’ anticomunismului se plimbă liber prin Chișinău. Este chip de pierdut alejerile”, începe președintele Voronin. Foială, lumea se agită. Sînt așteptate propuneri pentru a-i combate pe cei din opoziție. Cineva se plînge că aceștia vor ataca arătînd lumii actele de corupție ale puterii. Voronin: „Gata, nu mai

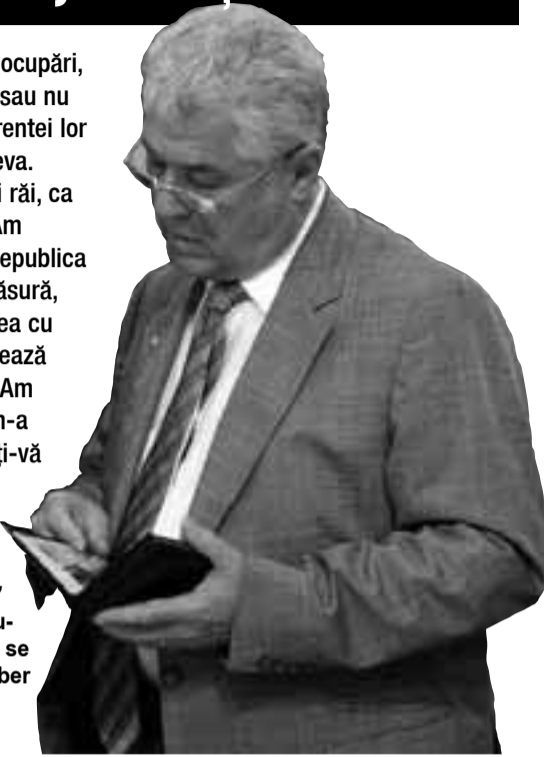
Prizraku’ anticomunismului se plimbă liber prin Chișinău

scînciți! Eu cite am pe capul meu și nu plîng!.. Toți mă scormonesc, au ajuns că îmi numără banii pi *komandirovci* și oule de la calu’ ceta de la găgăuți. Și eu ci fac?”. Gurbulea: „Cu calu’ nu-i problemă, că calu’...”. Voronin: „Că calu’ ci, ci-i dau drumu’ în păduri și, ci zîc, ci n-o fost?... Membrii puterii sar repede calul și fac un plan de contraatac. „Haideti să-i arestăm pe toți cei din Opoziție. Pe lideri și pe copiii lor.” „Nu-s probe, Vladimir Nicolaevici.” „Dacă nu-s probe, faciți-li voi.” Urmează un șir de nume propuse pentru arestare și la toate se răspunde cu: „Facem, Vladimir Nicolaevici!”. „Arestati copilu’ lu’ Untilă!” „Aista n-are băieți. Dacă trebuie, Vladimir Nicolaevici, îi găsim noi baieti, și înci narcomani...”.

După ce rezolvă Opoziția, consiliul revine la oile proprii: „Da’ cu ai noștri din

Parlament ce facem, Vladimir Nicolaevici, că mulți îs cu probleme?”. „De asta nu ti temi. Dar așa, de ochii lumii, mai arestați și citi un comunist de-al nostru...” „Atunci arestăm vreun ministru?” „Pi aistia toți nu-i atinjiți.” „Arestati vreun medic, vreun învățător...” „Intelectuali nu pre sînt în partidu’ nostru.” „Atunci arestați vrun student comsomolist...” „Dar ci facim cu scriitori, Vladimir Nicolaevici, spuneți ast-vară că trebuie să băgăm vreo unul... Ordonat executarea? Da’ trebu’, Vladimir Nicolaevici, organizăm vreun accident...”

O așa discuție aproape că nu se poate inventa. Și dacă se poate, atunci numai un maestru al scrisului o face. Realizatorii revistei afirmă că e reală. Dacă o fi poveste, poveste vă spun și eu. Dar să nu uitați că în Moldova de peste Prut încă se trăiește, vorba cronicarului, „cu dzilele-n mîna în tăt ceasul”.

LA LOC teleCOMANDA
de **ALEX SAVITESCU**

Hrebenciuc, încă una și mă duc!

Găina nu a mai născut nici un pui viu săptămîna asta. Probabil că și-a luat concediu de maternitate și, în timpul liber, apare la talk show-uri, cotcodăcind a trădare. Găina asta are vocația paternalistă a lui Pinocchio: își iubește, pesemne, tare mult creatorul, care, în weekend-ul trecut, a apărut la propria emisiune, scîncind pe umerii demisionarilor de la „Adevărul”. Emisiunea respectivă se putea numi, lesne, „Să plîngem cu Cristian Tudor Popescu” sau „Care Harap-Alb a furat sălățile din grădina lui Adrian Ursu?”.

Dacă ar fi fost instalat un aparat de măsurat zgomotele din prime time-ul televiziunilor noastre, s-ar fi observat că scandalul de la „Adevărul” a întrecut, pe scala decibelilor, toate marile dispute publice din '90 încoace. Nu cred să existe ungher de ecran în care să nu se fi cuibărit, în ultimele zile, prigoana celor patru „fugari”.

Marius Tucă, de-abia intrat în concediu din motive de „Primărie, te iubesc!”, s-a întors val-vîrtej pe telecolor, pentru o ediție specială cu CTP, Bogdan Chireac, Adrian Ursu și Lelia Munteanu. Ion Cristoiu completa strălucit tabloul suprarealist, izolat fiind într-un alt studio, de unde transmitea „boborului”, la cald, ultimele sale impresii despre scandal (cea mai interesantă: posibila fugă din bibliotecă a celui mai studios dintre jurnaliști, pentru a lucra alături de cei patru). Am avut, fugar, senzația că vesta încărcată de pixuri mari și colorate ale lui Cristoiu acoperă, protector, treningul lui Cristian Tudor Popescu (și, în final, se mulează perfect pe acesta).

De-abia ieșit Tucă din emisie, Radu Moraru a intrat în studio cu fiul nerecunoscut al lui Dumitru Tinu și avocatul din dotare. Am aflat cum că Ana-Maria, sora mai mare și „mai legitimă”, și-a trădat tatăl, care ar fi dorit ca ziarul-mamut să rămînă în mîna celor patru grei. S-a reluat tema din urmă cu doi ani și ceva, cum că încă planează semne de întrebare asupra tragicului accident al lui Dumitru Tinu. Toți s-au întreat ce se ascunde în spatele înlăturării celor patru din Consiliul de Administrație de la „Adevărul”: s-a vorbit mult despre ayatollahul Taher, a fost invocat, cu vocația de muezin, Viorel Hrebenciuc, însă, peste toate, emisiunea lui Radu Moraru a umplut pînă la sentiment scheletul construit de Marius Tucă și invitații. Marea frămîntare avea acum nu doar trup, ci și suflet. Trup, suflet, trening și vestă à la Adelin Petrișor.

Și, cum la un asemenea cataclism audio-vizual (probabil că doar dacă lui Gutenberg i-ar fi fost furată tiparnița sa în urmă cu cîteva sute de ani ar mai fi izbucnit un scandal similar...) latura emoțională și cea pragmatică nu sînt suficiente, Corneliu Vadim Tudor a apărut, marți seara, la același Radu Moraru, pentru a configura și latura misterioasă. Surprins am fost nu să-l văd pe senatorul popular european dîndu-și cu părerea despre deflagrație, ci să-l văd abia după atîtea zile de la detonarea bombei. Admirabil în efort, Moraru a încercat să-l modereze pe invitat, care, timp de aproape un ceas, a citit din ziarul „Tricolorul” diverse „note informative” obținute, după cum ar răspunde, dac-ar fi întreat, „prin mijloace specifice”.

Este miercuri, ora unu fără un sfert, și deocamdată e liniște. Aștept cu nerăbdare să văd ce dezvăluiri vor mai fi diseașă. Un singur lucru mă frămîntă, după atîtea zile de scandal mediatic: toate personajele care au apărut prin studiouri vorbesc cu patos și simț analitic, învîrtindu-se în jurul cozii și lăsînd senzația că știu mai multe decît spun.

Poate misterul se va rezolva doar dacă OTV-ul, să spunem, ar transmite în direct operațiunile de dezumare ale regretatului Dumitru Tinu...

P.S.: Noroc că patronul Gigi Becali a fost ocupat să se certe cu Walter Zenga, altfel...

VOI N-AȚI ÎNTREBAT, FĂRĂ ZAHĂR VĂ RĂSPUNDE

de **BOBO ȘI BOBI**

Americanii ne scapă de manele

Am deschis geamul de la bucătărie să fumez o țigară înainte de laptele cu cereale pregătite pentru micul dejun (după cum vedeți, duc o viață echilibrată), iar cineva din blocul vecin avea boxele scoase pe fereastră la aerisit. E cald afară, au început să apară muștele și să se dezmoștească watii, puși la adăpostul termopanelor pe timpul iernii. Știu ce spuneți acum: s-a trezit și asta să critice maneliștii care obligă tot cartierul să-l asculte pe Adelo deVita, e fumat subiectul. Vă înșelați. Pentru că subiectul nostru ascultă muzică country, scuzată-mi fie cacofonia. Știți voi, muzica aia americană de la țară, cu cîntăreți îmbrăcați în straiile văcărești (văcărești ca în

Vestul Sălbatic, nu ca în familia arhaică a Văcăreștilor) ale lui John Wayne, pe care noi, românii, o înțelegem și o apreciem în aceeași măsură în care-s și americanii pătrunși de sensul folclorului mioritic cîntat de personaje îmbrăcate în ie și itari, după portul țărănilor lui Ștefan cel Mare. Mă gîndesc că vecinul meu a cîștigat la Loteria Vizelor și acum face eforturi să prindă accentul, să-și intre în stare, și mi-l închipui îmbrăcat cu boxeri în culorile drapelului american, purtînd o pălărie texană și exersînd în fața oglinzii mișcări de rodeo.

Îmi închipui și un american care ascultă Sofia Vicoveanca sprijinit în cionmag și visînd alegoric la transhumantă,

cu itarii și sumanul pe el, căruia, printr-o ironie ciudată a sortii, îi plac filmele lui Sergiu Nicolaescu. Dacă vi se pare puțin lipsit de noimă ceea ce am scris pînă aici, explicația este că sufăr de o stare lejeră, cu mintea învăluită în obscurul energiilor onirice care abia încep să se evapore, precum ceața diminetii de primăvară din creierul meu, în care mînc laptele cu cereale. Oricum, e de bine. E un semn. Vor veni americanii și ne vor izbăvi de *Numai iubirea* dintre Gută și Sorina, care ne-a invadat săptămîna trecută emisferele deja alterate ale ultimelor noastre creiere.

Nu vă pierdeți speranța. Poate ne salvează pînă-n Paste. Fie el al ortodocșilor sau al cailor.

Bobo

Salutări de la Petrița

de **ION BARBU**

**DUMNEZEU SE UITĂ
LA NOI CU BINOCULUL**
de EMIL BRUMARU hobbitul@yahoo.com

Camera albă

În noaptea de 11 spre 12 iulie, 2004, l-am visat, pentru prima oară, după ce a murit, pe Mihai Ursachi. Era viu! Avea fața foarte albă. Căuta să mă convingă că, fiind supuși acelui test (o să vă spun care), dacă doream să-l ajut, trebuia să par, să îi fac pe ceilalți să creadă că mă află pe ultima sută de metri... că nu mai pot scrie... că de abia mai tîrîi cuvintele... și cînd reușesc, în sfîrșit, să încheg ceva, textul să fie cît mai incoerent... mai dezlînat... mai greu de priceput... cu dezacorduri gramaticale... cu expresii vulgare... cu repetiții neglijente, nedorite... un soi de limbaj de auro-lac handicapat... de rocker drogat cu „iarbă”... dez-lăntuit, violent, cumva dement... urlînd, bolborosind, sîrînd prin casă în ritmul sincopat, asurzitor al consoanelor delabrante și al vocalelor pure, rupte din carnea informă, sîngerîndă... a frazei ajunse un mor-man de viscere hidoase și oase frînte, de nervi vineți, scîrboși, flaști, de vene și artere golite, dezumflate de fluxul lichidului ajuns acum murdar, mucilaginos, cleios... să alunec în fleșca întinsă pe podelele, să cad ca un om beat, voma mea să se adauge luxurii imunde a gunoaielor iscate în jur... Pe scurt: ca dînsul să supraviețuiască, să mai fie îngrijit, să mai fie bibilit de o familie ce-l luase (ca și pe mine, ca probă martor!) în custodie... ca să mai aibă parte de un final de viață liniștit, trebuia ca și eu, în cealaltă cameră, în semn de solidaritate, confratîzînd astfel... era neapărat nevoie să dau semne de neputință acută, să încurc sensurile, să produc versuri ininteligibile, să sparg strofa aiurea, fără nici o grație, să încilcesc semnificațiile ca pe niște sfori enervante, cu noduri vechi și nefolositoare... să rătăcesc hai-hui pe la periferiile orașului, însoțit de garagața aia cu ochi verzi, veșnic exaltată și cam dili! Asta căuta să-mi explice, în camera albă de alături, camera lui, aidoma cu a mea, tot albă, așijderea în arhitectură și mobilier, deosebit fiind doar cuplul de bătrîneți ce ne îngrijea... Eu tocmai puseseam la punct niște „materiale”, le arătasem gazdelor mele, mă lăudasem cu „valoarea” lor... O, îmi reproșa Mișu, nu-i bine așa, ia exemplul meu, am „stricat” anume, le-am scris cît mai stîngaci poeziile astea... și-mi provocă și mie rău... n-o să mai aibă treabă cu mine ăștia dacă le par complet sănătos... În logica visului, eu eram folosit ca să-l salvez pe el, să-i creez o bătrînețe fericită, la adăpost de porcării materiale, de munci și eforturi inutile... Comportîndu-mă anapoda, verificam imposibilitatea noastră de a mai cărbăni dovleacul, ne cocoloșeam bătrînețile în cîrpe, ne durea în cot de ce se întîmplă în jur... continuam să trăim din propria osînză, ca urșii în hibernare... care își sug labele pline de găsime, prin somn, și mai depășesc o iarnă feroce, o scot la capăt ascunși în vîgăunele lor calde? Numai că eu uitasem de chestia cu trestia și mă lăudam cu performanțele mele amabililor ocrotitori! Am discutat îndelung cu Mișu, se plimba ușor aplecat, obosit, bucuros că-și „fentase” încă o dată observatorii darnici... mi-am recunoscut greșeala, am reintrat în odaia mea albă, de martor... și m-am trezit speriat... Ceasul arăta ora patru dimineața... Ca niciodată, am rostit Tatăl Nostru cu glas tare, am deschis geamul, am dat radioul la maximum, am zbughit-o în bucătărie să-mi clocotesc ibricul cu cafea „Strong and stimulating”! Mi-am dat seama că, în sfîrșit, puteam scrie în voie despre Mihai Ursachi!!! Mi-o cerea chiar el, îmi lansase un semnal... gata!... liber, voios, încredințat că voi muri la rîndu-mi, începeam să-mi amintesc... să combin visul recent cu realitatea fanată, pierdută, regăsită, iar pierdută... Se cuvenea să rezist ca probă-martor... el, în camera lui albă de sub pămînt, din aer... eu, în camera mea albă de pe Cuza Vodă... Niciodată nu m-am simțit mai folositor!

„Tălpi. Șotronul” – Iași în delir

Comparativ cu o metropolă contemporană, Iașul este un oraș mic. Poate fi străbătut pe jos, dintr-o parte în alta, în cuprinsul unei singure zile (ba mai faci și drumul înapoi). În același timp, e destul de mare ca această plimbare obositoare să-ți ocupe toată ziua și să se transforme, prin forța împrejurărilor, într-o călătorie plină de semnificații. Cine știe, poate că aura mitologică a plimbărilor lui Leopold Bloom prin capitala irlandeză din romanul lui Joyce se datorează și faptului că Dublinul era, în primii ani ai veacului Țun oraș de mărimea Iașului. Pentru hoinarul singuratic al unui astfel de oraș, tălpile sale reprezintă interfața dintre el însuși și asfaltul rece sau fierbinte; ele iau parte în mod direct la odiseea sa citadină și sînt chemate să dea mărturie cel mai bine despre întîlnirea sa cu lumea.

Doris Mironescu

În *Tălpi. Șotronul*, Nichita Danilov scrie un roman despre Iași, despre mizeria și pitorescul acestui oraș, încercînd pe alocuri o psihanaliză a urbei pornind de la numele de străzi și cartiere. Eroul cărții, pictorul Bikinski, e un senzitiv și un imaginativ: pentru el, nume precum Podu Roș sau Rîpa Galbenă sînt locuri de nefrecventat din cauza violentei coloristice. În schimb, perambulează cu entuziasm pe centru, între Strada Lăpușneanu (veche glorie a literaturii anilor '20) și Tîrgu-Cucului, dar mai ales în Piața Unirii, prin fața statuii domnitorului care a condamnat orașul la provincialism și pe cetățenii săi, la o frustrare ce le servește drept *genius loci*. Cu multă vervă comentează pictorul vagabond Bikinski gestul șovăitor cu care Cuza, vinovatul, se reazemă în sabie și justetea divină care face atît de dese întîlnirile dintre chelia lucitoare a statuii lui „Mișu Kog” și găinațul alb de porumbel.

Romanul poetului

Dar provincialismul nu îl interesează pe Danilov decît în măsura în care se transformă în stare de spirit, producînd fantasmă și deliruri. Romanul său pune în lumină un personaj legat afectiv de toate obiectele pe care le vede. De aceea sînt explicabile disertațiile asupra destinului provincial al Iașului, ieșite din mintea unui ins voit marginal, lumpen cătrănit, îmbrăcat mereu cu un palton de care sînt prinse cu bolduri tot felul de bile-

tele și reclame culese de pe stradă. Sărăcia și spaima de controlorii din tramvaie îl obligă pe Bikinski să umble pe jos, devenind astfel dureros de conștient de tălpile proprii și de asfaltul agresiv. Și „locul cu verdeață”, și „șotronul” sînt pentru el, un condamnat la mersul veșnic pe asfalt, niște amăgiri de care ar fi mai bine să se țină departe.

Eroul din *Tălpi* suferă de o maladie delirantă, care îl obligă să se afle într-un perpetuu dialog. Îi dau replica un colonel de informații, Geană, un copil care îi seamănă izbitor, doi prieteni de băutură, fiecare cu mania lui, iar cînd nimeni nu e prin preajmă, Bikinski se dedublează, ca să se poată interoga mai cu spor. Un roman despre dedublare scrie Nichita Danilov, unul în buna tradiție a poeziei sale, de altfel. Foarte multe dintre poemele tipărite de autor în anii '80 și '90 pun în pagină multiplicarea eurilor, în registre care se întind de la solemnitatea „metafizică” la bufoneria borgeșiană a oglinzilor: „Cu craniul ascuțit ca un ou/ trece pe stradă marele poet Nichita Danilov:/ eu merg în urma lui și meditez/ citindu-l pe Borges”. Din acest punct de vedere, volumul recent tipărit reprezintă o explorare a unei teme cunoscută, din unghiuri mai puțin familiare.

Romanul desfășoară tema epic, îi dă o formă (fatalmente) alegorică. Ceea ce în poezie este cețos, divergent și simbolic devine în proză un scenariu ale cărui episoade, legate între ele, semnifică unitar, în aceeași direcție. Astfel, dacă obsesia măștilor, alter-ilor, din poezia lui Nichita Danilov avea conotații care mergeau de la mistica religioasă la metatextualism, în roman, măștile nu pot

Nichita Danilov, *Tălpi. Șotronul*, colecția „Fiction Ltd”, Editura Polirom, 2004

SEMNAL

Dacă prima parte a extraordinarelor memorii ale Nadejdei Mandelștam, *Fără speranță*, prezintă ultimii patru ani de viață ai lui Osip Mandelștam, cele două arestări, exilul și moartea lui, precum și destinul postum pe care soția lui și-a propus să-l aducă la cunoștința posterității, cartea a doua – *Speranță abandonată* –, operă cu totul independentă, în care autoarea își rememorează existența din momentul întîlnirii cu Mandelștam, la 1 mai 1919, relatează despre viața lor în deceniul al treilea și începutul celui de-al patrulea, despre prieteni și ambianța literară: akmeiștii, Hlebnikov, Pasternak, Țvetaeva și, îndeosebi, Ahmatova, a cărei prezență nu a fost decît episodică în primul volum. Încercare de a înțelege epoca, de a-i sesiza principalele valori spirituale, analiza Nadejdei Mandelștam, uneori foarte personală și pătimașă, produce o impresie profundă, zguduitoare, constituindu-se totodată într-o originală istorie a literaturii ruse din prima jumătate a secolului XX.

Nadejda Mandelștam, *Speranță abandonată*, traducere și note de Nicolae Iliescu, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 632 pagini, 285.000/28,5 de lei

avea decît o singură conotație, și nu mai multe. Ficțiunea din romanul *Tâlpi*, ne anunță autorul pe co-perta ultimă, mărturisește „descoperirea unui nou continent: psihicul uman”. Or, dacă poezia autorului optzecist oferă un profil religios, mistic, metafizic, înțelesul psihologic al dedublării nu se prea regăsește în ea. Lipsa de „tradiție” a acestuia arată că opțiunea recentă a poetului pentru roman se datorează unei necesități de varietate în tratarea aceluiași material. Proaspătul romancier întrevede în schizofrenie mai mult un liant epic decît un nou material de investigație. Dedublarea este aici o tehnică narativă. Un mod de a face dialogurile mai curgătoare.

Și asta pentru că lumea imaginară a autorului este tot cea cunoscută din *Arlechini la marginea cîmpului și Deasupra lucrurilor, neantul*, doar că parada de manechine este înlocuită pe străzile Iașului de alaiuri de costume de gală sau de puzderia de euri din capul unui dipsoman. Visătorii fantasti, bețivii deliranți ajută la crearea unei atmosfere de incertitudine ontologică, una bine cunoscută și consacrată literar.

Poemul romancierului

Romanul lui Nichita Danilov este îndatorat poeziei aceluiași și în ceea ce privește dezvoltarea epică a

Nichita Danilov (n. 7 aprilie 1952, Mușenița-Climăuți, Suceava) este absolvent al Facultății de Științe Economice și al Școlii Postliceale de Arhitectură, Iași. Debut în presă în anul 1979, în paginile revistei „Dialog”. Debut editorial, în anul 1980, cu volumul de poeme *Fintini carteziane*, Editura Junimea (volum distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor).

episoadelor. La mijloc este un mecanism halucinatoriu, un aparat de deformare a realității prin exces de imaginație asociativă. De pildă, are loc o jenantă întâmplare cu fermoarul de la pantalonii eroului, în public. Urmează o teorie spontană asupra fermoarelor: „Fermoarele aveau ceva bizar, puteau pune într-o situație ambiguă nu numai spațiul pe care-l mărgineau, ci puteau substitui, la o adică, și persoanele care, să zicem, din neatenție, nu le acordau importanța cuvenită”. Motiv suficient pentru ca delirul teoretic să ducă la abstractizarea fermoarului și, concomitent, la cosmicizarea acestuia: „De fapt, spațiul, prin intermediul fermoarului, fusese anihilat, redus la o singură dimensiune, cea launtrică”.

Același este și regimul dialogurilor dintre persoane, purtate fie în mintea unuia, fie în mintea celui-lalt interlocutor. Prin aluzii

fără conținut, prin răutăți rostite fără intenție sau banalități aparente, replicile unor Bikinski, Noimann, Păpă Mazuru sau ale inginerului Satanovski deraiază de la firul posibil (și inconsistent) al discuției și produc poezie reală, enunțuri gnomice lipsite de etichetă, deloc solemne și, de aceea, convingătoare:

„- Iarba e prea moale, ripostă Bikinski. Nu pot călca decît pe ceva tare, pe ciment sau pe asfalt.

- Pretenții de adolescent întârziat, spuse cu o voce împăciuitoare Noimann. Într-o zi, cînd o să vă maturizați în sfîrșit, veți căuta un loc cu verdețată liniștit”.

Într-o altă scenă, parodiind discuția lui Ivan Karamazov cu diavolul, forța dialogului poetic danilovian nu mai este aceeași: diavolul e cazuișt, reduce totul la enunț logic și vrea să-l ispitească pe cel bîntuit să își nege legătura cu divinitatea al cărei chip îl

pictează. Fatalmente, pictorul începe să se supravegheze, discuția e silită să devină aproape seacă, intelectuală, capacitatea delirantă a frazelor se pierde și episodul scade ca intensitate a scriiturii artiste.

Dacă ar avea vreun rost distincțiile de genul „acest roman este un poem”, ar risca o astfel de afirmație despre romanul lui Danilov. Asta nu pentru că i-aș tăgădui calitatea de roman. Însă forța specifică a scrierii, fie că a vrut autorul, fie că nu, este calitatea sa poetică. E un roman scris ca un poem, cu mijloacele unui poet. O continuare nu mi se pare necesară, deoarece, ca și neterminata *Carte de la Metopolis* a lui Ștefan Bănuțescu, romanul *Tâlpi* propune un mod de scriitură și îl ilustrează în chip exemplar. Dar, dacă autorul va decide altfel, romanul fantasmelor psihice va trebui, cumva, să-și ia revanșa.

PORTRETE TOMBALE

de SIMONA SORA

Hilda

Hilda ar fi putut fi un personaj memorabil. „O brună cu un obraz rafaelit, prelung și mat, cu ochii de un albastru atît de ciudat și de tulburător”, încît ar fi putut rezista, în alt secol, finalului grotesc pe care autorul ei, Ury Benador, i l-a pregătit cu minuție sadic-previzibilă. Pe mîna unui Camil P., chiar pe mîna unui Cezar P. și aproape sigur pe mîna lui Sebastian, Hilda ar fi devenit un personaj intens-dramatic. Printre suprarealiști ar fi provocat amori nebune. Ajunsă în vreo carte a lui Preda, Breban sau Ivăsiuc, ar fi atins complexități pe cît de amețitoare, pe atît de indeterminate. La optzeciști ar fi fost simultan frumoasa fără corp, geamăna perfectă și îngereasa cu pălărie verde. După '89, ar fi făcut amor virtual, cu sîngăcii și enormități, s-ar fi exuviat în așteptare, s-ar fi travestit în vampă intangibilă.

Tombalizată acolo, între copertele unei cărți nereeditate din 1936, Hildișoara – cum îi spune ultimul ei soț, un negustor blînd și transpirat – e terminată pentru gustul nostru alambicat. E unidimensională în tragismul ei, transparentă pînă la plictiseală și definitiv îngropată în grădina literelor românești, cu piatră funerară la căpătîi. E de neînțeles cum de i-a plăcut lui E. Ionescu.

Și nu i-a plăcut în *Subiect banal*, carte interesantă în regimul melodramei, unde ne e deja descris experimentul cvasi-fiziologic pe care-l pune la cale Ludwig Holdengraeber pentru a demonstra perversiunea fatală a oricărei femei. I-a plăcut chiar în *Hilda*, unde ne este promis abisul femeiesc din jurnalul protagonistei, ca să ne trezim în plin roman-fascicolă mandolinar.

Hilda e totuși memorabilă, în pofida romanului eșuat. Între un gelos patologic, pentru care amorul e pur instinct de proprietate și un *gigolo* cu voce intens-sexuală, Hilda reușește imposibilul: îi dă gata pe cei doi și se mărită cu un (al treilea) tip cumsecade. Teza experimentului conjugal (și a romanului) – „orice femeie cade cu orice fel de bărbat dacă sînt împrejurări favorabile” – este confirmată, dar într-un mod paradoxal și aproape modern. Hilda rămîne – în pofida discursului pe care e pusă să-l aibă și în ciuda „căderii” într-o promiscuitate experimentală – întruchiparea castității (și complexității) organice. Una dintre primele *demi-vièrges* din literatura noastră, visînd cuminte la Anna Karenina.

Ciupercutze la LiterNet

Portalul cultural LiterNet anunță apariția unei noi „e-cărți”: *Ciupercutze*. Volumul lui Cristian Juncu, poate fi descărcat gratuit, în format Acrobat Reader, direct de pe site-ul LiterNet. Piesa lui Juncu abordează statutul moral al societății românești post-decembriste. Cu toate acestea, textul este greu de încadrat într-o specie anume, așa cum o mărturisește însuși autorul.

„Un deceniu în care noxele lumii normale se anestează, compact, cu noxele deloc prelucrate ale trecutului nostru recent și mai puțin recent sau, mai degrabă, cu marea noastră noxă ancestrală – aceea a refuzului în fața oricărei tentative de analiză lucidă și de reevaluare morală a zonelor nevalgice ale istoriei noastre, ale ființei noastre naționale. Pe lîngă încîlceala

de nedeslușit de culpe, răspunderi și mentalități, de atitudini și comportamente, de ideologii și strategii în care trăim, acest refuz poate face plauzibilă – pret de o mai scurtă sau mai lungă seară de teatru – soluția finală propusă de piesa lui Juncu, cel puțin în plan simbolic: inocența absolută, pînă dincolo de limita ei clinică, domnind peste o țară al cărei contur e alcătuit din fragmente de trupuri tinere (cît de vinovate?, cît de

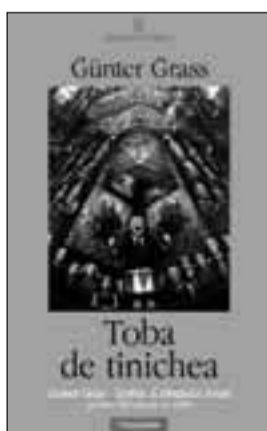
nevinovate?), ca premisă a unui nou început.” (Victor Scoradet)

> LiterNet este cea mai importantă editură on-line din România. A publicat, în cei trei ani și jumătate de activitate, 134 de volume ale unor autori români, maghiari, germani, francezi și ruși. De asemenea, editura a lansat, la începutul acestei săptămîni, campania „Dă statului ce e al statului și LiterNet-ului ce e al Liter-

Net-ului”. Sub acest slogan, sînteți invitați să re-direcționați 1% din impozitul pe profit pentru LiterNet. Mai multe detalii la adresa <http://litenet.ro/unulasuta.php>.

Denumire entitate non-profit: Asociația „LiterNet”
Cod de identificare fiscală: 14791770
Cont bancar (IBAN): RO95BRDE080SV04774310800

SEMNAL

Primul roman al lui Günter Grass, *Toba de tinichea*, a avut parte, încă de la apariția sa, în 1959, de contestarea vehementă a unora, de admirația fanatică a altora. Autorul a fost acuzat de o parte a criticii de pornografie, obscenitate, nihilism și blasfemie, dar, din fericire, reacția dominantă a fost una de recunoaștere entuziastă, *Toba de tinichea* devenind astfel, cînd autorul ei nu avea decît treizeci și doi de ani, cea mai reprezentativă operă a literaturii postbelice din R.F.G., pătrunsă spectaculos în literatura universală. Figura centrală a romanului este piticul Oskar Matzerath, născut la granița dintre Germania și Polonia, avînd doi tați prezumtivi, oprindu-se deliberat din creștere la vîrsta de trei ani, parcă anume pentru a opune lumii oamenilor mari o conștiință mai vie, mai directă.

Günter Grass, *Toba de tinichea*, traducere și cuvînt înainte de Nora Iuga, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 640 pagini, 295.000/29,5 de lei

Adoptînd o perspectivă critică, Vitalie Ciobanu deconstruiește șabloane și încearcă să stopeze marotele nefericite ale unei societăți pentru care, la cincisprezece ani după desprinderea de defuncta U.R.S.S., deriva nu s-a sfîrșit încă. Pentru publicul român, cartea este încă și mai interesantă, deoarece răspunde unor dileme cărora, uneori din naivitate, alteori pur și simplu din cauza faptului că nu am avut destule elemente, le-am găsit rezolvări superficiale.

Vitalie Ciobanu, *Anatomia unui faliment geopolitic: Republica Moldova*, colecția „Ego. Publicistică”, Editura Polirom, 408 pagini, 235.000/23,5 de lei

Trăiesc deschis: nu-mi ascund nici frica, nici tristețea, nici bucuria

Interviu realizat de Robert Șerban

Ești un om care nu crede în Dumnezeu. Totuși, în viața ta s-au întâmplat mai multe minuni. Ce fel de sorginte crezi că au ele?

Sînt de origine umană. Sînt prea laș ca să nu cred în Dumnezeu. În momentele grele, în care mi-a fost frică de viață, m-am rugat, dar în același timp știam că sînt laș. Poate că de vină este și educația socialistă pe care am primit-o în România, pe vremea cînd bisericile erau doar niște clădiri de interes arhitectonic. Poate că este și drumul vieții mele, unde am învățat că biruiesc numai preluînd responsabilitatea proprie. Pe mine mă interesează mai mult existențialismul decît religia. Eu cred că minunile sînt făurite de oameni, prin deciziile lor. Pe care le iau sau nu le iau.

Cîtă autobiografie este în *Vremea minunilor*?

Vremea minunilor este, în mare parte, un roman autobiografic. Ce nu e autobiografic și se încheagă bine cu restul e bine venit. Toate romanele mele sînt scrise la persoana I. Eu trebuie să domesticesc, într-un fel, realitatea, să o fac proprie, să găsesc o voce interioară care se mișcă prin aceste povești, depășindu-și propria ei poveste. Vorbesc, în prozele mele, despre un tînăr singuratic, doritor de viață, în căutare de povești puternice, tînăr care, de fapt, este alter-ego-ul meu. Toate încercările proprii de a scrie la persoana a III-a nu au fost bune. Eu trebuie să intru în pielea personajului, să simt emoțiile și atmosfera prin care trece acest om. Cărțile mele sînt dialoguri, găsiri și regăsiri cu alte personaje, sînt întâmplări în care viața acestui „eu” se interferează cu alte „euri”, sînt contacte. În ele se întîmplă lucruri bune și rele: dragoste, trădare, minciună... Și în *Vremea minunilor* scriu despre oameni care te trădează și despre oameni care te ajută să treci prin viață.

Ți-am citit romanul apărut recent la Polirom, în traducere, cu o mare plăcere.

REPERE:

- > Cătălin Dorian Florescu s-a născut la 28 august 1967, în Timișoara
- > La 9 ani face prima călătorie către Italia și America, întorcîndu-se în România după 8 luni
- > În vara anului 1982 susține admiterea la liceu, la scurt timp reușind să fugă, împreună cu părinții, în Elveția

„Nu ajunge numai talent pentru a povesti precum C.D. Florescu. Trebuie să fi trăit printre povestitori, acolo unde tot felul de povești trec de la o gură la alta.”

(Frankfurter Allgemeine Zeitung, 7 iulie 2003)

Ești un povestitor extraordinar. Te-ai trezit scriind?

Eu scriu de la 18 ani, adică la trei ani după ce am ajuns în Elveția. Am scris în germană, limbă pe care deja o știam foarte bine la acea vîrstă. Scriam despre situația mea de tînăr emigrant, pe care, atunci, nu o reflectam așa cum o reflect acum, după ani de zile. Aș fi vrut să devin regizor de film, dar sînt prea comod, iar pentru asta îți trebuie inițiativă. Îmi place să stau pe scaun și să fac, prin scris, călătorii în lumi interioare. Am știut un lucru important, pe care fiecare om ar trebui să-l constientizeze, la un moment dat, ca să nu se risipească: care este talentul lui. Eu am simțit destul de repede că am un talent în a scrie și l-am urmat de la 18

ani, prin poezii, proze scurte, două piese de teatru... Pînă la 29-30 de ani.

Nu ai publicat nimic în presa culturală pînă la apariția romanului?

Nu, absolut nimic. Am avut cîteva apariții de amator, împreună cu alți amatori, prin diferite săli din Zürich sau din Berna. Timp de 12 ani, am scris doar pentru rucsacul meu.

Și nu te simțai frustrat că nu publicai?

Nu, în acele momente, nu. Eram purtat de un mare idealism, de o mare plăcere a scrisului. Eu aveam o meserie, studiam psihologia, citeam cărți de specialitate. Literatură am început să citesc frecvent de cinci-șase ani încoace. Citisem foarte multă literatură în România, dar eu m-am format citind psihologie, sociologie, critică socială, filosofie. Și, în același timp, mă destrăbălam pe hîrtie. Era un act plăcut să scriu în zilele libere, cînd nu lucram – fiindcă, între timp, aveam un serviciu. Mergeam la cafenea și scriam textele.

Intrarea ta în lumea literară s-a petrecut brusc, cu *Wunderzeit – Vremea minunilor*. Tot brusc a venit și succesul, care înseamnă premii, burse, lecturi publice, interviuri în presă, admiratori, autografe, bani. Cît de puternic a fost impactul schimbării condiției tale – dintr-un anonim, într-un om pe care se pun reflectoarele?

Cînd am devenit scriitor, la 30, 31, 32 de ani, trecusem în viață prin multe, așa că nu mi-am pierdut stabilitatea. Pentru că succesul are diferite efecte. Depinde care este capacitatea psihică a fiecăruia de a integra experiențe noi în personalitatea sa. Deci de a nu se dezintegra, de a nu deveni narcisist, de a nu-și pierde rădăcinile, căci nu este doar un pericol de alienare a stării tale sufletești, ci și a creației tale. Eu, fiind psiholog de meserie, eram pregătit să-mi rămîn aproape, să mă pun pe mine sub lupă și sub semnul întrebării, să judec critic ceea ce se întîmplă în jurul meu, să iau distanță – deși la fel de bine pot să fiu copil și să devin exuberant. Prima mea apariție a fost la zilele literare din Solothurn – trei zile unde scriitorii citesc din opera lor în fața publicului, unde ai fost și tu, de altfel. Am citit pe scenă, iar oamenii au fost fermecați de spiritul meu proaspăt și tineresc, fără complicații, întortochele... Desigur că știu care îmi sînt calitățile, desigur că mi-e frică de faptul că aș putea să nu am calitate. Dar există o parte în mine care relativează lucrurile. Eu trăiesc deschis, nu-mi ascund nici frica, nici tristețea, nici bucuria.

Ai amintit de „rădăcini”. Unde mai sînt ale tale: în România, unde te-ai născut și ai trăit pînă la 15 ani, ori în Elveția, țara care

„Florescu este un povestitor cu temperament, care nu a uitat să se minuneze cu privire la viață. Biografia sa între Est și Vest, între țara miracolelor copilăriei și aceea a promisiunilor, l-a învățat că în spatele căderii unei dictaturi se ascunde o altă actualitate grea, o altă formă de frică, singurătate și de nostalgie. Autorul povestește despre căutarea propriului loc în lume – în România, în America sau în Elveția – în imagini impresionante și cu o melancolie tandră, dar și cu exactitate respectuoasă și cu un umor laconic. Acest lucru face ca el să fie deja o voce inconfundabilă a literaturii germane.” (Din motivația juriului la decernarea Premiului Anna Seghers, pe anul 2003)

te-a adoptat și unde locuiești de peste 20 de ani?

Mi-e greu să-ți răspund. În anumite momente, mă simt ca o fantomă. Nu știu ce mai e român în mine și ce nu mai e... Când sînt printre voi, sînt mai retras, cînd sînt în Elveția, sînt considerat un spirit tînr, proaspăt, care aduce un plus de viață în literatura lor, în modul lor de a se comporta; deci nu sînt nici elvețian. Sînt o mixtură, un fel de bastard european, dar există milioane ca și mine, nu neapărat scriitori, ci mecanici auto, profesori, oameni de artă. Identitățile din Europa de Vest sînt așa de pluraliste, încît nu se mai poate vorbi despre o identitate clară. Uneori mă simt fantomă, uneori mă simt român, alteori elvețian. E foarte greu de răspuns – și, probabil, pentru că nu găsesc acest răspuns, scriu cărți în care tema este căutarea continuă de liniște. Pe drumul acesta, de căutare a liniștii, există o mulțime de momente în care trăiesc povești de viață, pe care le descriu apoi în romanele mele. În *Maseurul orb* – ultima mea carte, care va apărea în februarie 2006 la Editura Pendo din Zürich –, prima frază este: „Mai există o sîmîntă de frumusetă, iar atîta timp cît mai cred acest lucru, sînt în siguranță”.

Maseurul orb este o carte inspirată de un personaj real, din România.

Poate numai aici, în Europa de Est, în demența Europei de Est, în sărăcia și tristetea acestei părți din continent, unde oamenii trebuie să fie inventivi pentru a trăi și pentru a face un nou plan de atac al zilei de mîine, există astfel de personaje. Dacă eu aș fi așteptat în Zürich să îmi cadă în brațe acest Ion Timiș-Palatinus, din Moneasa, orb, cu o bibliotecă de 30.000 de volume, care a educat oamenii de acolo, pentru că îi citea Dostoievski, filosofie, teologie, poezie, iar el s-a educat prin ei,

Lupta pentru supraviețuire

Fac și eu o paranteză. Nu crezi în literatura scrisă doar din imaginație?

Mi-a spus-o un român: poate va veni timpul cînd nu te vei mai mișca 4.000 de kilometri prin Europa ca să-ți iei notițe, să vorbești cu oameni și apoi să transformi. Cărțile mele sînt o transformare, eu nu fac jurnalistică, nu scriu cuvînt cu cuvînt ce mi-a spus... Ion Timiș-Palatinus, nici măcar viața lui nu este aceeași în romanul meu. Nu pot să-ți răspund la întrebarea-paranteză, pentru că, deocamdată, nu este modul meu de a funcționa. În momentul de față, parcă nu concep ideea că, sînd în Zürich, la cafenea, aș putea scoate numai din imaginația mea acea povestire, acea proză care să fie senzuală, tridimensională, în care să descriu imagini vii. Eu descriu imagini ca într-un film. Sînt o cameră de filmat care se mișcă într-un peisaj și vede fetele oamenilor, vede modul în care corpurile lor sînt atinse de viață.

Închidem paranteza.

Închidem paranteza. Piața cărții occidentale este catastrofală în acest moment. Mă refer la piața din Germania, Austria și Elveția. Editurile au o frică enormă să cumperere cărți care s-ar putea să nu se vîndă, iar frica, după cum știi, te paralizază și îți închide orizontul, perspectiva. De regulă, editurile mici și mijlocii elvețiene și austriece aparțin editurilor mari din Germania, care nu prea știu ce să facă cu ele și le reduc, iar acestea scot cam două cărți pe an. Sînt muribunde... Editura mea de acolo, Pendo, a fost moartă în 2004, a scos două cărți: una în primăvară și

una în toamnă. Ea aparținea unui mare concern german, care a dezmembrat-o. De abia acum, luptînd împotriva curentului, un editor foarte cunoscut, tot german, a cumpărat-o și vrea să facă din Pendo o editură mare, cu care să cucerească piața germană. Ceea ce pentru editurile elvețiene și austriece e întotdeauna un vis... Editurile trăiesc pe termen scurt. Investițiile pe care le fac trebuie să fie amortizate în cîteva luni de la apariția cărții. Nu se mai creează scriitori de care să aibă grijă pe o perioadă mai lungă. Acum, e un fel de colonialism cultural american, iar noi ne aplecăm capetele cu multă bunăvoință. Toate editurile din spațiul limbii germane doresc să publice, în primul rînd, scriitori americani, apoi canadieni, englezi, francezi, spanioli...

Speranța să își dorească un român, un ungar, un bulgar...

Ungurii sînt cunoscuți. Cehii sînt cunoscuți. Polonezii sînt cunoscuți. Românii, nu, bulgarii, nici ei. Revin. Se cumpără americani, iar apoi toți ceilalți. Dacă în lumea asta un scriitor a avut succes, să spunem în China, vei găsi o editură, chiar foarte bună, în Germania, care îi publică cartea. Scoate 50.000 de exemplare din start, plătește sute de mii de euro, iar apoi nu se vinde. Bani se pierd – și astfel nu mai sînt fonduri pentru tinerii scriitori. E un cerc vicios. Literatura germană bună trebuie să încerce să supraviețuiască în niște nișe. Există așa-zisa literatură pop a anilor '90 – tineri scriitori germani, generația „golf”, care au publicat cărți necomplicate, într-un limbaj simplu, cu acțiuni simple,

dar care reflectă viața unor pături sociale din Berlin, Zürich etc. Ei s-au vîndut foarte bine în anii '90, dar astăzi s-a terminat cu această generație pop. În rest, e o luptă de supraviețuire. Cine vinde două-trei mii de exemplare poate fi mulțumit, din păcate.

Eu îți doresc ca Maseurul orb să se vîndă în cel puțin 20-30.000 de exemplare. Ca și Vremea minunilor, aici, în România.

Vom vedea, vom vedea. Visurile le mai trăiesc doar literar. În ceea ce constă piața literaturii, am devenit un super-realist.

Ești prezent, de cîteva ani, cu cele două romane ale tale, în librăriile occidentale. Trăiești din scris, lucru pe care, cred, îl visează și scriitorii români. Dar ei sînt obligați, pentru a-și cîștiga pîinea, să aibă fel de fel de servicii. Cunoști modul în care funcționează piața de carte din Vest. Cum se... simte ea astăzi, în 2005?

Încep cu o paranteză. Nu cred că este o catastrofă dacă un scriitor este bine înrădăcinat în viață, lucrînd. Cred că îți creează o anumită optică. Eu am lucrat ca psiholog cînd am pus pe hîrtie *Vremea minunilor* – și scriam în cele două zile libere pe săptămîină. Desigur, cînd serviciul devine o corvoadă și nu mai reușești să-ți găsești timp de scris decît noaptea tîrziu, cînd ți se strică vederea, cînd ești oboseț, trebuie să alegi. Mulți scriitori occidentali, care primesc burse, care trăiesc doar din scris, își pierd contactul cu realitatea. Îl poți restabili făcînd cercetare la oameni acasă, vorbind cu ei.

La noi, în Elveția...

Iar cînd sînt acolo, în Elveția, spun „la noi” atunci cînd vorbesc despre România. Și în Țara Cantoanelor există bătrîni care au trăit o viață intensă, există emigranți, există muncitori, oameni în cămine, care abia așteaptă să vorbească cineva cu ei, există tineri care au participat la războiul din Bosnia, există tărani, dar trebuie să ai răbdare și modestie față de realitate. Nu tu trebuie să te pui în prim-plan, ci să-i lași pe ei să vorbească. Te pui în prim-plan cînd te întrebă ce are a face această poveste cu tine, cu viața ta. Să creezi o punte între tine și mediul în care te miști și din care îți iei poveștile, tratîndu-l cu simpatie și respect...

În România, oamenii își deschid sufletul mult mai repede...

Da, da, și faptul că eu cunosc româna a fost norocul meu, pentru că pot să ascult

Farmecul discret al cenușii

Cătălin Dorian Florescu locuiește în Elveția și scrie, în germană, despre România. Despre o anumită Românie, a anilor de maximă demență ai ceaușismului. Ceea ce n-o face, pentru prozatorul europeanizat, mai puțin nostalgică – un fel de Paradis pierdut, cu nuanțe zdrene de lad. Cele două cărți

ale sale, *Wunderzeit* (2001) și *Der kurze Weg nach Hause* (2002), au primit toate premiile elvețiene imaginabile și inimaginabile, asigurîndu-i autorului o reală notorietate în spațiul cultural german. (...) *Vremea minunilor* este, simultan, un elogiu adus tatălui, dar și lumii părăsitate de autor în plină adolescență. E o lume din ca-

re a ieșit gata înarmat pentru lupta scrisului: o lume ce i se oferă ca nostalgie, temă și reper ontologic. Fragment dintr-un posibil *Bildungsroman* amestecat cu note de roman picaresc (eroul, un copil de zece ani, călătorește alături de tatăl său în Italia, apoi în Statele Unite, în încercarea de a se vindeca de o misterioasă

boală numită Charcot-Marie, iar mai tîrziu, la cincisprezece ani, alături de părinți, alege soluția emigrării în Elveția), cartea cucerește prin tensiunea narațiunii, prin autenticitatea întâmplărilor și, nu arareori, prin senzaționalul lor.

Mircea Mihăieș, din prefața la *Vremea minunilor*

REPERE:

- > Din 1982, locuiește în Zürich, primind între timp cetățenie elvețiană
- > A studiat Psihologia și Psihopatologia la Universitatea din Zürich. După absolvire (anul 1995), a lucrat 6 ani ca psiholog într-un centru de reabilitare pentru dependenții de droguri. Din 2001, este scriitor liber-profesionist în Zürich

CĂRȚI:

- > *Im Nabel der Welt*, povestire apărută în antologia „Swiss Made – Junge Literatur aus der Schweiz”, la Editura Wagenbach din Berlin, în toamna anului 2001
- > *Wunderzeit*, roman apărut la Editura Pendo din Zürich, în primăvara anului 2001 (apărut la Editura Polirom în 2005, în traducerea Adrianei Rotaru)
- > *Der kurze Weg nach Hause*, roman apărut la Editura Pendo din Zürich, în toamna anului 2002
- > *11. September*, povestire apărută în antologia cu textele lui Chamisso-Preisträger, la Editura Klett-Cotta, în primăvara anului 2003

In memoriam: Adrian Marino

Scriitorul și teoreticianul literar Adrian Marino a încetat din viață în noaptea de 16 spre 17 martie, la Cluj-Napoca, la vârsta de 84 de ani. Marino s-a născut la Iași, în anul 1921. În 1944, a devenit licențiat al Facultății de Litere din București. Între 1944 și 1947, a fost asistent suplinitor la Catedra de Istoria Literaturii Române, condusă de George Călinescu. A debutat în 1939, la „Jurnalul Literar”. În 1949, a fost arestat pentru activități ilegale în cadrul TUNT (Tineretul Universitar Național-Tărănesc), pentru „multiplicare și difuzare de texte ale Școlii de Cadre”. A fost închis pînă în 1957, după care a fost deportat în Bărăgan (1957-1963). Nu a avut drept de semnătură pînă în 1965, cînd a debutat, la 44 de ani, cu *Viața lui Alexandru Macedonski*. A fost reabilitat juridic în 1969. Obține premii din partea Academiei Române și a Uniunii Scriitorilor. Din 1971, timp de un an, face o specializare în Elveția. Între 1973 și 1980, a întemeiat, redactat și condus

prima revistă de studii literare în limbi străine de circulație – „Cahiers roumains d'études littéraires”. În 1985, a obținut Premiul Herder. A fost primul autor al unei cărți în ediție românească și franceză despre Mircea Eliade: *Hermeneutica lui Mircea Eliade* (1980, în limba română; 1981, în limba franceză). Cele șapte volume din *Biografia ideii de literatură* (1987-1989) reprezintă prima enciclopedie românească literară completă. Este cel mai tradus critic literar român. A publicat, în țară și străinătate, numeroase volume de critică și teorie literară. După 1989, a publicat doar cărți de ideologie proeuropeană și critică de idei: *Evadări în lumea liberă* (1993), *Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale* (1995, ediția a II-a 2005), *Cenzura în România. Schiță istorică introductivă* (2000). A fost membru al Senatului Alianței Civice. Din 1996, a fost președintele juriului Galei Premiilor Asociației Scriitorilor Profesioniști din România.

Sorin Antohi și Adrian Marino sînt autorii unei cărți de dialoguri, apărută la Editura Polirom în anul 2001: *Al treilea discurs: cultură, ideologie și politică în România*

Dosar realizat de Ana-Maria Onisei

Liberalul

Ion Bogdan Lefter

„Tărănist” în tinerețe (a făcut parte din organizația de tineret a Partidului Național-Tărănesc), motiv pentru care a fost arestat după instaurarea sistemului comunist (1949-1957), apoi deportat în Bărăgan (1957-1963), Adrian Marino s-a manifestat din nou, pentru scurtă vreme, în viața publică după 1990. La schimbarea de regim, avea 68 de ani. A fost activ în una dintre primele forme de activism civic postcomunist, Frontul Democratic Antitotalitar, înființat la Cluj-Napoca, împreună cu Doina Cornea. A susținut și Alianța Civică. În paralel, din postura sa de „critic al ideilor”, a însoțit reconstituirea PNȚ-ului (ca PNȚCD) prin articole publicate în ziarul „tărănist” „Dreptatea” sau, ulterior, în „Cotidianul”, înființat de Ion Rațiu. Pledea pentru gîndirea liberă, pentru eliminarea structurilor și mentalităților comuniste din societatea românească, pentru democrație (o parte din aceste articole pot fi citite în volumul său *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română* (Editura Polirom, 1996). În politica propriu-zisă n-a perseverat: l-a îndepărtat – pe de o parte – structura sa de „lup singularic”, dar și – pe de altă parte – nivelul de obicei foarte jos la care se purtau dezbaterile și bătăliile publice ale perioadei.

Pe acest fundal, s-a fixat în planul teoretic al ideologiilor și și-a afirmat constant, insistent, combativ opțiunea liberală. Credea în liberalism, nu în creștin-democrație, nu în conservatorism și nici în variantele gîndirii de stînga, social-democrate sau socialiste (în sensul occidental al cuvîntului, nu în cel folosit în limbajul regimului comunist, care definea țara drept „România socialistă”). Se considera un intelectual „neopașoptist”, „de tip «iluminist-liberal»” (*Biografia ideii de literatură*, vol. 6, Editura Dacia, 2000, p. 240 și în multe alte locuri). Și-a formulat „idealul ideologic” sub forma opțiunii pentru o Românie „de orientare prooccidentală, democratică, pluralistă, cu respectarea drepturilor omului, care apără economia de piață etc.” (*Al treilea discurs. Cultură, ideologie și politică în România. Adrian Marino în dialog cu Sorin Antohi*, Editura Polirom, 2001, p. 33). Un spirit – mai exact spus – independent, liberal, de centru-dreapta, din acea zonă de gîndire politică în care s-au asimilat în ultimele decenii și valorile general umane afirmate inițial de mișcările de stînga (drepturile omului, drepturile minorităților ș.a.m.d.).

Mai rămîne de adăugat ceva important la acest portret „ideologic”: că el nu confirmă ideea celui de-„al treilea discurs”, propusă în titlul volumului „în dialog” din care am citat mai înainte. De altfel, formula nu-i aparținea lui Adrian Marino, ci conlocutorului său, Sorin Antohi, și propunea o mediere între „occidentalism” și „autohtonism”. Din explicațiile lui Marino

însuși reiese că – într-adevăr! – era de acord cu delimitarea de toate extremismele, fie de stînga, fie de dreapta; însă pledoaria sa liberală, pentru raționalism, pentru independența de gîndire, pentru o cultură critică, a fost întotdeauna însoțită de polemici cu discursurile intelectuale și politice aflate mai la stînga și mai la dreapta față de poziția pe care se situa: respingea orice formă de „etatism” și – în egală măsură – conservatorismele „spiritualiste” și „elitiste”. O analiză a polemicilor în care s-a lansat, ajungînd pînă la „cearta intelectualilor” din vara lui 2004, ar aduce nuanțele necesare.

Fără a intra aici și acum în detalii, aș mai spune doar că – n-am nici o îndoială – Adrian Marino va fi recunoscut ca reper intelectual și moral al gîndirii democratice și liberale în România „euro-atlantică” pe care o vedem modelîndu-se sub ochii noștri...

Adrian Marino – un spirit independent, liberal, de centru-dreapta

Cel mai european dintre români

Alina Mungiu-Pippidi

Singura dată cînd l-am vizitat acasă pe Adrian Marino, tocmai plecase de la el Paul Michelson, neobositul promotor al studiilor românești în America. Pe masa lui Marino am văzut cadoul lui Michelson, unul dintre puținele – și de aceea cu atît mai celebre – studii asupra invidiei. Michelson, un mare admirator al lui Marino, ca și al lui Zb, nu numai pentru opera, dar și pentru caracterul lor, trecea discret prin casele noastre, semănînd cadouri semnificative. Și ce putea fi mai semnificativ pentru un observator detașat, dar atent al României culturale?

Asta îmi vine în minte cînd mi-l amintesc pe Adrian Marino. Izolarea omului care a reușit, nu în România, piața culturală pe care o considera viciată de interese de grup și subjugată de o ideologie spiritualistă și de pașism, ci în Europa, pe piața internațională. Și care plătea această reușită prin izolarea și marginalizarea lui aici, vizitat de cîțiva admiratori fideli, citit de mulți cu respect și interes, dar parte a nici unei găști sau biserițe, fel periculos de a trăi în România.

Adrian Marino, cel mai european dintre români, trăia la Cluj ca într-un nou domiciliu forțat. Perfect integrat în circuitul internațional, recunoscut și publicat peste hotare ca nimeni altul, era paralel ierarhiei naționale de valori, care, în țări cultural subdezvoltate ca a noastră, este o ierarhie pură de putere și influență. În ultimii ani și-a atras totuși mai mulți discipoli, dar și represaliile ce însoțesc la noi creșterea influenței cuiva care nu e parte din rețelele de influență. Îi sîntem datori cu mai mult decît reeditări și citate, îi datorăm dezvoltarea și menținerea aceluia spirit obiectiv minoritar în cultura noastră al cărui devotat și curajos servitor a fost toată viața, indiferent că lupta cu intoleranța de stînga sau de dreapta.

Proiecte în memoria lui Adrian Marino

Sorin Antohi

Am avut deja tristul prilej de a scrie un scurt omagiu funebru pentru Adrian Marino, un savant pe care l-am admirat și un om pe care l-am iubit. Textul meu apare în aceste zile în „22” și „Observator cultural”, din dorința de a deplora o pierdere comună și în speranța că reflecția asupra lecției celui dispărut, colaborator la ambele publicații, le va simplifica tranziția de la o rivalitate cu regretabile accente stridente spre sinergie.

Aici vreau să anunț niște proiecte legate de posteritatea lui Adrian Marino. Primesc oferte de ajutor de la cei ce cred că respectul pentru o personalitate se exprimă prin continuarea muncii și prin instituționalizarea memoriei sale. Am avut mai multe consultări în acest sens, sînt optimist.

Cîteva dintre proiecte: 1. am decis, cu acordul doamnei Lidia Bote, ca institutul de cercetări pe care-l pregătesc din 2003 și pe care îl lansez la București în sep-

tembrie 2005 să se numească Institutul de Studii Avansate „Adrian Marino” (pînă pe 17 martie, numele de lucru era „Pompiliu Eliade”); 2. în scurtă vreme, voi lansa invitații pentru colaborarea la un volum colectiv despre Adrian Marino, pentru a examina/pregăti direcțiile în care opera lui poate fi continuată; 3. voi convoca un comitet pentru editarea și finanțarea unei ediții de opere complete (incluzînd corespondența și publicistica), eventual publicată de un consorțiu

de edituri, în care ar urma să apară în 2010 și volumul memorialistic *Viața unui om singur*; 3. voi institui o Adrian Marino Doctoral Scholarship la CEU, ce se va acorda anual unui doctorand care se ocupă de una dintre teme tratate de savant. Sînt convins că unul sau mai multe premii „Adrian Marino” se vor propune de felurite organizații și instituții, de la ASPRO la Polirom etc.; sugerez să se ajungă prin negociere la un singur premiu, vizibil și bine finanțat, cu doi recipienți pe an, unul consacrat, altul debutant (ca în schema Premiului Herder).

Berlin, 21 martie 2005

Prietenul de idei

Cu plecarea dintre noi a lui Adrian Marino, care se apropia tinerește, plin de vigoare intelectuală, irepresibil productiv de vîrsta de 84 de ani (lucra în ultima vreme la o monumentală istorie a cenzurii în România), cultura noastră pierde nu numai un mare cărturar, un istoric intelectual, critic literar și lexicograf de idei de o erudiție fără seamăn, ci și pe unul dintre reprezentanții neabătuți ai unei direcții europene și moderne – vezi, printre altele, *Pentru Europa*, Editura Polirom, 1995, sau importantul său dialog cu Sorin Antohi, *Al treilea discurs*, Editura Polirom, 2001 –, de care țara are azi atîta nevoie.

Matei Călinescu

Detenția politică în comunism timp de paisprezece ani (1949-1963) n-a izbutit să taie aripile acestui entuziast neopașoptist, cum îi plăcea să se caracterizeze, considerînd că, datorită unor circumstanțe istorice și sociale nefavorabile, revoluția de la 1848 nu se terminase, de fapt, în România. După 1989, el a fost politic activ și, cum mărturisea public, s-a simțit îndemnat să renunțe la critica literară (lăsînd în urmă lucrări importante, de la *Viața lui Alexandru Macedonski* la *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, la *Étiemble ou le comparatisme militant*, redactată direct în franceză și apărută la prestigioasa editură Gallimard, la marele *Dictionar de idei literare*, la *Hermeneutica ideei de literatură*, tradusă în italiană sub titlul *Teoria de la letteratura* și publicată de distinsa editură Il Mulino din Bologna) și să îmbrățișeze critica ideologică. Adversar, de pe poziția sa intransigent liberală, al comunismului și al neo(cripto)comunismului de după 1989, el a combătut cu aceeași forță reînvierea provincială, confuză, dar încăpățînată a ideologiilor naționaliste de dreapta de dinaintea celui de-al doilea război mondial.

M-a găzduit în apartamentul său înțesat de cărți

Dar nu despre opera și activitatea socială ale lui Adrian Marino mă simt acum înclinat să vorbesc, ci despre prietenul de idei și prietenul pur și simplu, pe care l-am cunoscut în 1964 și care, împreună cu admirabila sa soție, Lidia

Bote, m-a găzduit în apartamentul său de pe strada Rakoczi 72, înțesat de cărți și de fișiere, cînd mergeam la Cluj pentru examenele de doctorat și susținerea tezei (sub direcția lui Liviu Rusu), la sfîrșitul anilor '60; despre prietenul pe care n-am avut prilejul să-l întîlnesc decît o dată, în casa de la Paris a Sandei Stolojan, în anii exilului meu american de pînă în 1989, dar pe care l-am regăsit după aceea, întinerit parcă, plin de căldură, dar și de ironii tăioase, imaginative, fermecătoare la adresa adversarilor ideologici, unii dintre ei prieteni cu vederi diferite, foști colegi de detenție, foști aliați temporari în vremea neagră a comunismului, cînd marele dușman era comunismul însuși și diferențele dintre orientări ideologice nostalgice, fie ele liberale sau naționaliste, păleau.

În primăvara anului 2002, am fost invitat să țin cursuri la Universitatea din Cluj, la Filologie și la Studii Europene, și în perioada petrecută acolo i-am văzut aproape zilnic pe Adrian și pe Lidia, fiind adesea invitatul lor la cină, în apartamentul lor, același, situat acum pe strada Ieremia Grigorescu 72, printr-o mutație de ordin strict onomastic. (Multe străzi primiseră nume noi, spre confuzia, între alții, a taximetriștilor locali; poștașii continuau să aducă însă corespondența abundentă, din țară și din străinătate, pe adresa Rakoczi 72). S-a întîmplat să ajung la Cluj chiar în ziua aniversării de 80 de ani a lui Adrian Marino – avansată cronologic pentru a coincide cu o sesiune a Asociației de Literatură Comparată –, prilej cu care se adunaseră acolo vechi prieteni

sau cunoscuți, Mircea Martin, Paul Cornea, între ei, și mulți universitari mai tineri, Stefan Borbély (pe care-l cunoscusem mai îndeaproape în America, în timpul unui stagiu la Indiana University, devenit posibil după 1989), Ruxandra Cesereanu, Corin Braga și alții.

La Cluj am rîs ca pe vremuri

Adrian era, spiritual, dacă nu și fizic, mai tînăr și mai în vervă decît oricînd. În după-amiezele petrecute la el, animate și de umorul nu o dată incisiv al Lidiei, am rîs ca pe vremuri: de îngîmfările și megalomaniile unor cunoscuți comuni, care-i umanizau însă, prin însuși ridicolul lor, pînă la urmă, de limba de lemn a unor foști intelectuali oficiali (rămași oficiali) care spuneau exact contrariul a ceea ce ne aminteam că spusese cu mulți ani înainte, de schimbări radicale peste noapte, de amnezii bruște și de revelații neașteptate care aveau, prin tocmai caracterul lor neașteptat, ceva comic. Chiar de susceptibilitățile sale – căci el a fost întotdeauna un om excesiv de susceptibil, poate și din pricina multelor umilinte pe care le-a avut de suferit – Adrian era dispus să se elibereze, cel puțin pentru moment, prin rîs. Acest rîs, evident, nu afecta convingerile lui adînci, serioase, mîndria lui de a fi un spirit independent (respinsese două propuneri de a deveni membru al Academiei Române și un Doctorat Honoris Causa la Universitatea din Cluj, pe care nu-l putea primi după ce nu fusese acceptată, cu cîțiva ani înainte, numirea sa ca simplu profesor la aceeași universitate;

Adrian Marino alături de Vasile Gogea, în 1995, la o lansare de carte la Bistrița-Năsăud

țin minte că discutasem cu mine scrisoarea prin care-și explica refuzul în termenii cei mai urbani, mulțumind pentru onoarea care i se făcea). Adrian Marino era un amestec ciudat de optimism și pesimism: gata oricînd să se implice în acțiuni democratice și civice de opoziție față de neocomunismul care a dominat România după decembrie 1989 (el a fost, împreună cu Doina Cornea, unul din fondatorii Forumului Civic Antitotalitar din Cluj și a sprijinit cu pasiune Alianța Civică a Anei Blandiana), își pierdea destul repede încrederea în succesul unor astfel de inițiative. Se simțea singur. Cores-

pondența pe care am avut-o cu el în acești ultimi cincisprezece ani e plină de astfel de mărturisiri de singurătate intelectuală și de pesimism în ce privește viitorul României, dar și de îndemnuri la acțiune, indiferent de rezultate. Îl exaspera încetineala cu care țara se îndrepta spre Europa. Era întristat de renașterea unor atitudini ostile Europei moderne (fie ele în numele unei Europe „eterne”, atemporale, în care nu credea). Alegerea intelectuală a românului el o vedea între Europa de azi, cu valorile ei, pe de o parte, și ceea ce numea, cu o formulă memorabilă, „metafizică la opaiț”, pe de alta.

„Pentru Europa”

Emblema întregii activități a lui Adrian Marino

Adrian Marino considera *Pentru Europa*, în octombrie 2004, „emblema, simbolică în primul rând, a întregii mele activități”. E o carte care poate schimba prejudecăți sau chiar destine intelectuale, o carte care poate trezi la realitate sau care poate genera cele mai agresive adversități. N-ar fi, oricum, prima dată când lucrurile spuse răspicat de Marino, luciditatea ideologică pe care și-o aplica sieși, dar și celorlalți au avut efecte dramatice. În volum există concentrate principalele idei ce compun profilul intelectualului Adrian Marino, idei împărtășite, cel puțin superficial, de mulți, dar exprimate și asumate de Marino cu o

tărie și o directete specială. Am încercat în continuare o trecere în revistă a câtorva dintre aceste idei, în primul rând pentru că felul în care le susține Marino are efect de clarificare și pentru noi, în calitate de cititori. Și, de asemenea, pentru că este un mod de a păstra viu mesajul și, mai ales, tipul de intelectualitate pe care l-a reprezentat Adrian Marino într-un peisaj cultural ce nu abunda în liberalism, europenitate, spirit critic, demitizare la mijlocul anilor '90, atunci când au fost scrise majoritatea textelor. Și nici în cei 10 ani care au trecut lucrurile nu s-au schimbat fundamental.

Lumița Marcu

Un destin mediocru sau o Românie în delir

N-ar trebui să ne ferim să dorim o Românie „civilizată și constructivă, organizată și productivă, în care existența cotidiană să nu mai fie nici blestem, nici suferință, nici irosire de timp, energie și sănătate. Cu magazine pline, accesibile pentru toată lumea. Și cu o administrație de stat care să nu te exaspereze niciodată prin haos, abuz, bun-plac și mitocănie”. Cu alte cuvinte, un destin „plat” și „mediocru”, și nu „o Românie în delir”, așa cum profetea Cioran, pe care Adrian Marino îndrăznește să-l numească „un profet bombastic, luat încă de unii naivi în serios”. Poate că e prea mult spus, poate că Cioran n-a fost numai asta, dar e atât de necesară o asemenea provocare într-un spațiu în care încă tineri exaltați citesc fără nici o contextualizare celebra *Schimbare la față a României*...

O clasă politică anti-Europa

Mentalitatea clasei politice de la noi este încă, dincolo de declarații și parteneriate semnate în cadru festiv,

una puternic antieuropeană. În măsura în care europenismul politic înseamnă că statul român trebuie să renunțe la o parte din suveranitatea și prerogativele sale. Mentalitatea autonomistă închisă are rădăcini deopotrivă în totalitarismele care au trecut peste noi, dar și în exaltarea culturală persistentă a Unirii de la 1918. Aș fi fost tentată să spun că, din 1994, când Adrian Marino scrie despre asta, și până în 2005, mentalitatea respectivă s-a schimbat profund. Dar e de ajuns să ascultăm declarațiile recente anti-FMI ale primului-ministru, preluate cu mare satisfacție de jurnaliști...

Nae Ionescu, Țuțea, Noica

Cel puțin trei dintre „zeii” culturii noastre, iubiți, adulați, memorați încă de mulți, respectiv Nae Ionescu, Petre Țuțea și Constantin Noica, sînt profund antieuropeni în teoriile lor. În atmosfera de mitizare irespirabilă întreținută de discipoli și de discipolii discipolilor (de pildă, doctoranzii în Noica!), ceea ce spune Adrian Marino e (încă) de-a dreptul revoluționar. Și anume: idealul lui Nae Ionescu se compunea din izolare, autarhie, standard de viață scăzut; Noica înfiera, în 1987, în prefața unei cărți

care se numește *Modelul cultural european*, „decadență” și „agonia” civilizațiilor occidentale (chiar dacă am crede că a fost un text „lipit” doar pentru urechile cenzorilor și pentru a salva cartea propriu-zisă, așa cum sugerează cu eleganță Adrian Marino, cartea a fost totuși republicată cu această prefață la Editura Humanitas în 1993!); în fine, Petre Țuțea care „este, după cum bine se știe, Socrate al României”, reia cuvînt cu cuvînt formule pur ceaștiste (citatele sînt grăitoare).

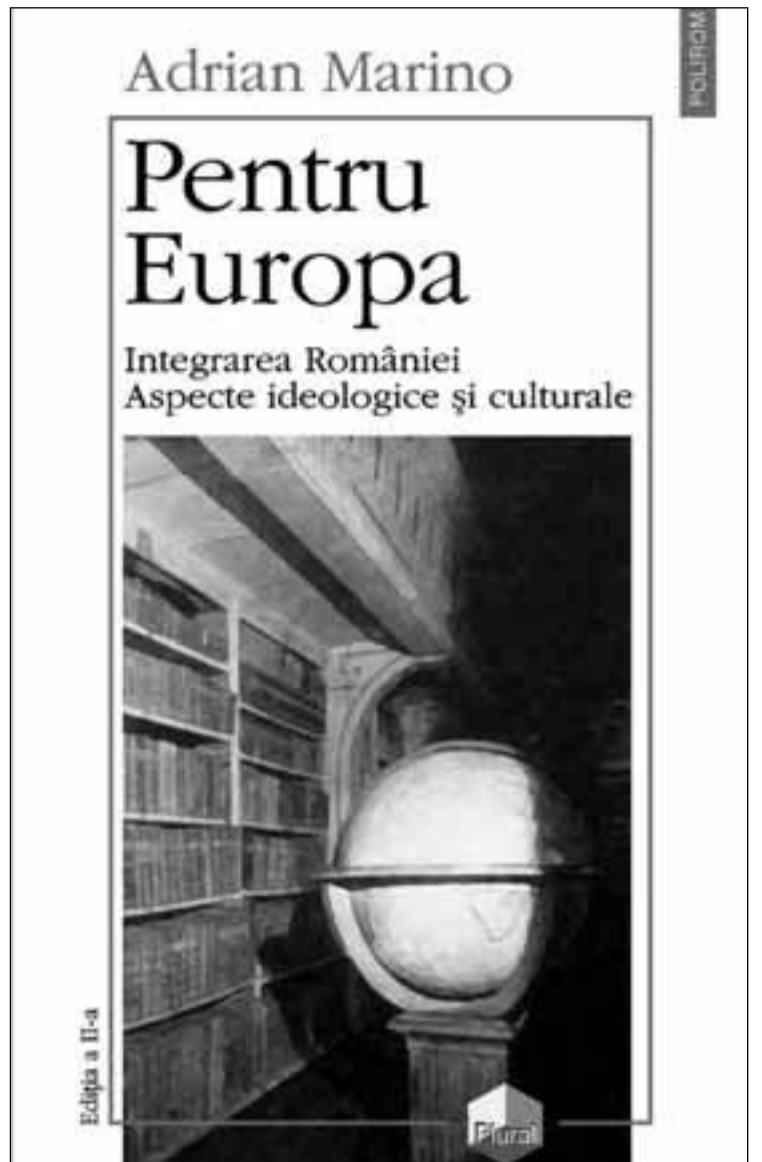
Manierele europene

Europenismul ar trebui să presupună și un cod al bunelor maniere citadine, „un anume stil de comportament social, adică a nu «te purta ca la coada vacii», a nu «trînti cu căciula de pămînt»”. Aparent, consens total. Cine vrea altceva? Nu este *Codul bunelor maniere astăzi* un bestseller? Dar, dacă privim de aproape și dincolo de afabilități superficiale, dincolo de politetea balcanică a complimentului public, s-ar putea să constatăm altceva. Polemicile în care Adrian Marino însuși a fost implicat vorbesc de la sine.

Cărți publicate de Adrian Marino:

Introducere în critica literară (București, Editura Ff neretului, 1987), *Modern, modernism, modernitate* (București, Editura Univers, 1990), *Rumanische Erzähler der Gegenwart* (Berna, Gute Schriften, 1991), *Dicționar de idei literare* (București, Editura Eminescu, 1992), *Critica ideilor literare* (Cluj, Editura Dacia, 1993), *Carnete europene* (Cluj, Editura Dacia, 1994), *Prezențe românești și realități europene. Jurnal intelectual* (București, Editura Albatros, 1995), *Littérature roumaine. Littératures occidentales. Rencontres* (București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1996), *Etiemble ou le comparatisme militant* (Paris, Gallimard, 1997), *Hermeneutica ideii de literatură*

(Cluj, Editura Dacia, 1998), Teoria della letteratura (Bologna, Mulino, 1999), *Comparatisme et Théorie de la Littérature* (Paris, Presses Universitaires de France, 2000), *Biografia ideii de literatură* (vol. I/Cluj, Editura Dacia, 2000), *Evadări în lumea liberă* (Bași, Editura hsti tutul European, 2001), *Politică și cultură* (Bași, Editura Poli rom, 2002), *The Biography of the Idea of Literature. From Antiquity to The Baroque* (Albany, State University of New ōrk Press, 2003), *Al treilea discurs. Cultură ideologie și politică în România – Adrian Marino în dialog cu Sorin Antohi* (Bași, Editura Polirom, 2004).

Adrian Marino, *Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale*, ediția a II-a, revăzută și întregită, cu un post-scriptum al autorului, Editura Polirom, 2005

Valori literare în absolut și valori de circulație

Ne amăgim profund închipuindu-ne că marii noștri scriitori sînt cunoscuți în străinătate. Adrian Marino aduce dovezi clare că de Eminescu n-a auzit aproape nimeni (deși noi acum cheltuim miliarde pentru ideea noiană îmbrățișată acum de Eugen Simion – extremele se întîlnesc – a editării ciornelor, conspectelor și bilețelurilor de spălătorie eminesciene), că vultele călinesciene n-au cutremurat străinătatea, acolo unde au fost traduse, în fine, că, la capitolul sinteze, lucrări de prezentare, ghiduri care să lămurească străinii ce este România din punct de vedere istoric și cultural, stăm foarte rău. Ne complacem în a exalta valori literare considerate (și declarate) în absolut, neglijînd constant, ba chiar disprețuind valorile de circulație.

Pentru ieșirea în străinătate

Ce s-ar putea face pentru ca scrierile românești să devină mai inteligibile pentru urechea ne-românească? Adrian Marino are câteva sugestii: ieșirea din obsesia cronicii literare glumete și aluzive, din stilismul ornamentat intraductibil, din eseistica laxă și nedocumentată, din mania de a traduce facil (poezie!), schimbarea atitudinii la nivel individual printr-o mai mare preocupare de a intra în jocul ideilor transnaționale. Metaforic spus: mai multă muncă și mai multă seriozitate. Adrian Marino însuși a dovedit că se poate și asta chiar în timpul comunismului și fără să se exileze. Probabil exact acest lucru nu i s-a putut ierta lui Adrian

Marino, faptul că a aruncat în aer, prin exemplul personal, toată văică-reala intelectualilor români condamnați la izolare din motive istorice (și absolut niciodată din motive personale!).

Cultura română de centru, un ideal

La cinci ani după 1989 (și cred că la cincisprezece observațiile își păstrează prospețimea), cultura română este dominată de ideologii politice și culturale de dreapta. Ce e mai grav: această dreaptă este de cele mai multe ori neasumată. La polul opus, stînga e monopolizată de o nomenclatură culturală (pe care am văzut-o la lucru pînă în decembrie 2005) mînată în luptă de comenzi de stat uriașe, dirijism, intoleranță, clișee, festivism. „Între aceste două blocuri compacte, cultura română de centru, firavă, intimidată, izolată, fără mari tradiții actualizate, prinsă între două focuri, sub presiunea extremismelor de stînga și de dreapta, se află într-o poziție foarte dificilă. Ea este slabă, mai întîi din cauza oscilării și ambiguității oricărui «centru»: din «stînga» el pare de «dreapta», privit din «dreapta», el pare de «stînga». Valorile sale sînt, pe de altă parte, detestate din ambele direcții: echilibrul axiologic între valori, liberalismul, pluralismul (cu toate urmările sale), umanismul, europeismul, convergența și chiar sinteza dintre valorile naționale și universale, raționalismul și spiritul critic, un anumit «bun-simț», pe care extremiștii îl disprețuiesc ca «mic-burghez», adeziunea militantă la drepturile omului și cetățeanului, nostalgia societății civile...”

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

de VICTOR ESKENASY,
Radio Europa Liberă, Praga

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată”
(Hermann Scherchen)

Dinu Lipatti la Winterthur (I)

Martie este luna lui Dinu Lipatti, îmi reamintește un apropiat din Statele Unite, și el meloman. Lipatti s-a născut la 19 martie 1917, pentru cei ce nu o știu, s-a stins din viață timpuriu, în floarea vârstei și a maturității artistice, în 1960, în Elveția. Ziua nașterii, în 1964 – așa cum o atestă fotografia inedită alăturată –, a petrecut-o la Winterthur, după toate aparențele, fericit și fermecat de ospitalitatea gazdelor. Nu era cel dintâi româ bine venit acolo, îi urma lui Filip Lazăr și, mai ales, prietenei lui devotate, Clara Haskil, care îl făcuse cunoscut lui Werner Reinhart.

S-a scris relativ mult, dar nu și în România, despre omul de cultură elvețian care a fost Werner Reinhart, membru al unei familii cunoscute de oameni de afaceri din Winterthur, clarinetist și rămas în istorie ca unul dintre cei mai inspirați mecena ai veacului. Un martor al epocii în care Lipatti poposea la Winterthur, Gonzague de Reynold, scria cândva: „Căminul lui Werner Reinhart îmi apare ca unul din acei stilpi înfipti în pământurile mișcătoare ale Europei tragice, pe care civilizația se menține, iar cetatea se reconstruiește...”. Elvețienii, și nu numai ei, și-l amintesc, între altele, ca omul care le-a oferit lui C.F. Ramuz, Igor Stravinsky, Ernest Ansermet și René Aubertjonoși posibilitatea de a

pune în scenă, în 1918, *Istoria soldatului* ca sustinător al lui Arthur Honegger, în anii '20, când acesta compunea *Le Roi David* și *Judith*, cel care l-a instalat pe Rainer Maria Rilke într-un vechi conac medieval, la Muzot, în Valais, în 1921, și i-a asigurat anii următori de existență, capitali pentru opera lui poetică.

Lui Werner Reinhart, devenit de-a lungul anilor un prieten apreciat, i se adresa Clara Haskil, de la Paris, în 1938 pentru a-l sprijini pe Dinu Lipatti, „tînăr compozitor și pianist compatriot, pe care îmi permit să vi-l recomand”. „Concomitent cu scrișoarea mea, ar fi trebuit să primiți partitura concertului lui, pe care vroia să vi-l prezinte.” [...] „Cred că lucrarea lui a fost de na-

Autograful lui Dinu Lipatti în cartea de oaspeți a familiei Ninck: „Cu toată recunoștința mea pentru primirea călduroasă și magnifică. 11-19 martie 1944” (Foto: Stadtbibliothek Winterthur)

tură să vă intereseze și că se va găsi o ocazie pentru el să se facă cunoscut la Winterthur ca pianist și compozitor. El a compus și o simfonie concertantă pentru două pianine și orchestră, pe care mă gândesc să o cânt la Paris, la iarnă, împreună cu autorul. Domnul Lipatti tocmai a fost angajat aici în cadrul concertelor Colonne și Lamoureux, ca și la Roma [cu dirijorul Bernardino] Molinari.”

Un an mai târziu, în aprilie 1939, Clara revenea cu insistența hotărâtă ce o caracteriza: „Vreau să vă vorbesc [despre el] înainte de a organiza stagiunea artistică 1939-1940 la Winterthur. Dl Lipatti a cântat recent la Paris cu orchestra și într-un recital, și i-a impresionat profund pe toți muzicienii care l-au ascultat. Este un artist de un talent excepțional și îmi permit să vi-l semnalez din nou, fiindcă sînt sigură că veți avea o mare plăcere să-l faceți cunoscut publicului din Winterthur. În scurt timp, el va face o mare carieră și ar fi interesant să-l ascultați înainte de a deveni o celebritate mondială!”. La mai puțin de o lună interval, Clara îi scria din nou lui Werner Reinhart: „V-am

vorbit poate prea mult despre acest tînăr muzician, dar cum e vorba de un talent cu totul excepțional, mi s-a părut că ar trebui să vă intereseze, fie ca pianist, fie în calitate de compozitor. Fără îndoială, el nu are nevoie de recomandarea sau colaborarea mea, dar cum am cîntat împreună și cum am o mare admirație pentru el, mi-am permis să vă atrag atenția asupra lui. Sper că mi-o veți ierta”.

Werner Reinhart îi răspundea abia în iulie 1939: „[...] Sper că nu vă gîndiți cumva că v-am dat uitării cu totul, ceea ce nu e cazul. [...] În ce mă privește, aș vrea să vă spun că *Simfonia concertantă* a compatriotului dumneavoastră Dinu Lipatti mă interesează mult, dar nu știu dacă este un proiect realizabil ușor la noi. Cred că dl Lipatti dorește să vină să cînte lucrarea el însuși, dacă este posibil împreună cu dumneavoastră. Or, sintetiți la curent cu numărul soliștilor de la noi pe care trebuie să-i plasăm în programele noastre, în fiecare an; înții sînt așii orchestrei noastre și apoi profesorii de pian ai Școlii noastre de muzică; toți au drep-

tut, mai mult sau mai puțin, să cînte ca solist în fiecare iarnă. Poate că am putea interesa pianisti de la noi pentru lucrarea lui Lipatti, care trebuie să se afle încă în maldărul de muzică modernă pe care editorii, compozitorii etc. ni-l trimit fără încetare. În acest caz vreau să-i vorbesc lui Scherchen, imediat ce se întoarce și să văd ce se poate face”.

În ajunul războiului, speranțele reale de a-l lansa pe Lipatti erau însă reduse, iar Werner Reinhart evoca, într-o scrisoare către o prietenă comună, dificultățile de a aranja un concert chiar pentru Clara Haskil: „Nu de mult, directorul Radio-ului din Zürich mi-a răspuns că pentru a angaja pianisti străini este necesar acum să se obțină un permis din partea autorității cantonale, din cauza legiunii de pianisti elvețieni care se opun angajamentului celor străini! E de-a dreptul lamentabil că problema calității, pentru a spune astfel, nu mai contează în artă!”.

Extrase din volumul în pregătire: Victor Eskenasy, Clara Haskil în corespondență elvețiană

TEATRU ÎN LABORATOR de LUIZA VASILIU

Lyljia Traffic

Am mers la *Trafic* nu pentru că aș fi știut dinainte despre ce este vorba, ci pentru că am văzut un afiș al spectacolului cu un sfert de oră înainte ca acesta să înceapă. Am alergat pînă la teatru, m-am luptat puțin cu portarul, care nu mai voia să lase pe nimeni să intre, pentru că toate locurile erau deja ocupate, și am ajuns la fix în sală, așezîndu-mă turcește în fața scaunelor din primul rînd.

A fost, sînt convinsă, unul din acele momente providențiale, cînd, neștiind prea bine ce cauți într-un loc, se întîmplă totuși să fie locul potrivit. Am primit și eu, ca toți ceilalți spectatori (în majoritate elevi de la liceele industriale din oraș), un pliant pe care scria: „Ființele umane nu au pret”, Organizația Internațională pentru Migrație și USAID. Am priceput unde nimerisem.

Actul I. O fată e agățată de un individ dubios, flatată („Am impresia

că semeni cu o actriță super cunoscută, dar nu mai știu care”), descusută (stă singură cu bunicii, nu-i place școala, ar vrea să plece „afară”, n-are bani deloc). I se propune să plece în Irlanda cu individul, care îi promite că o să-i găsească acolo un loc de muncă. Scena se oprește aici, se aprind luminile în sală și se pornește discuția. Cîți ani are fata? Unde se petrece acțiunea? Ce ar fi trebuit ea să răspundă? De unde ne dăm seama că tipul e periculos? Elevii intră în joc, se pun în locul fetei, gîndesc soluții, povestesc întîmplări pe care le-au auzit despre astfel de plecări pline de promisiuni.

În actul 2, o vedem pe aceeași fată, în avion, intrînd în vorbă cu vecinul de scaun, un student care pleacă la master în Irlanda. Studentul își dă seama că ceva nu e în regulă cu plecarea ei (e minoră, neînsoțită, excesiv de entuziasată și de naivă), dar nu face nimic ca s-o ajute. Cînd se aprind din nou luminile, cei din sală încearcă să vadă ce-ar fi putut face dacă ar fi fost în locul tînărului din avion. Inutil să spun că discuția a fost atît de vie, încît nu m-am

putut abține să nu intervin de cîteva ori, deși nu cred că mă aflam în „target-ul” campaniei „Ființele umane nu au pret”. Dacă vine vreun tip la mine să-mi propună un viitor luminos în Irlanda, îi dau cu poșeta în cap, îi arunc sucul în poală, strig „Ajutor!” și mă duc la poliție. Dincolo însă de orice glumă, *Trafic* mi s-a părut un excelent mod de a provoca reacții, de a suscita interesul pentru o asemenea problemă. După cum era de așteptat, fata e obligată să se prostitueze și în final o vedem bătută și părăsită la marginea unei autostrăzi. Cei din sală oferă soluții, dezbate problema, gîndesc (ceea ce probabil că nu sînt încurajați să facă la liceele de unde vin). Mădălina Ghiteșcu (actrița din rolul principal) citește mărturii înfiorătoare ale fetelor care au fost victime ale traficului de ființe umane – efectul emoțional e foarte puternic. *Trafic* mi-a adus aminte de filmul lui Lukas Moodysson, *Lyljia 4-ever*, povestea foarte tinerei rusoaice care pleacă în Suedia cu noul ei „prieten”, care e obligată să se prostitueze și ajunge să se sinucidă. În mod evident, elevii din liceele industriale și, în general, tinerii din mediile defavorizate (ce nu-mi place cuvîntul asta!) nu prea au cum să vadă *Lyljia 4-ever*. De aceea, spectacolul Gianinei Cărbunariu, cu turneul său prin țară, cu discuțiile foarte bine conduse de cei trei actori, cu lipsa de

patetism și metafore și cu adresarea directă, face mai mult decît toate campaniile inițiate de societatea civilă. *Trafic* (și varianta lui pentru „marele” public, „mady-baby.edu”, jucat la Teatrul Mic) demonstrează că arta nu e ceva abstract, rupt definitiv de realitatea indezirabilă, și că teatrul poate fi și altceva decît o plăcută tarantelă.

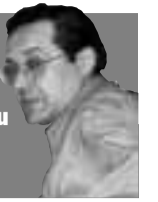

Trafic
Un spectacol de
Gianina Cărbunariu (foto)

Cu: Mădălina Ghiteșcu, Răzvan Oprea, Orlando Matsangos
Scenografia: Alina Herescu
Mișcare scenică: Carmen Cotofană
Producător: Lucian Pavel

ARTEFIXURI

FIXURI DE ARTIST
de Cristian Teodorescu

Un atentat la libertatea de creație

Dacă n-am țigări, nu mă așez la masa de scris. Cînd le termin, mă opresc din lucru și mă duc să-mi cumpăr un pachet. Mă cunosc toți buticarii non-stopiști din cartier. Fără cafea mai stau, dar fără țigări mă simt neajutorat. E deprimentă dependența asta: fumez și mult, și țigări scumpe. Soția mea a calculat că, în ultimii zece ani, am fumat un Cielo cu îmbunătățiri. Strategii de doctoriță nefumătoare. Altfel, noctambulă și ea, merge la plimbare cu mine la orele taximetriștilor optimiști. Și mai mult însă, depind de mașina mea de scris. O relație de superstiție amoroasă. Mica mea Olivetti e condeiu, pana, cum ar veni. Și, de 30 de ani, e prima mea tiparniță pentru tot ce am scris. O am din adolescență. Nu mai e doar un instrument de scris. Țăcănitul ei face parte din metabolismul meu de scriitor. Lucrez cu plăcere la computer, îi recunosc toate avantajele, dar pînă la proză. Acolo mi-am făcut, în timp, tot soiul de reflexe pavloviene. De la potrivirea hîrtiei în mașină, pînă la gestul extragerii ei, sub formă de pagină. Gest urmat de revenirea la foaia albă de hîrtie, pe care o iau dintr-un top ce se află în sertarul din dreapta al biroului. Probabil că, în cîțiva ani, voi fi obligat să renunț la mașina de scris, din cauză că sînt tot mai puține cereri pentru benzile care, pînă acum cîțiva ani, se găseau pe toate drumurile. Papetarii mai noi

în meserie nici nu știu cum arată o asemenea bandă și la ce folosește. Dacă birourile de autentificat acte n-ar mai folosi mașini de scris, la noi și în alte părți ale lumii, industria de accesorii pentru aceste instrumente ar dispărea. Ceea ce mi se pare un atentat la libertatea mea de creație. Să zicem însă că acestea sînt mofturi. De curînd, un muzeu din Paris a publicat un afiș cu Sartre. În toate fotografiile sale, veneratul scriitor al stîngii franceze apare cu pipa. Celebra pipă sartriană. Ca să nu calce o lege antibac de o usturătoare severitate, muzeul falsifică poza lui Sartre, luîndu-i pipa din mîna. Chiar dacă fumez, și eu sînt un adversar, de principiu, al fumatului. Dar corectitudinea asta antibagică începe să miroasă a utopiile negative ale lui Orwell și a experimentului Americii fără alcool care i-a îmbogățit pe mafioții ce au răspuns cererii ilegaliștilor, dornici de o bere sau de un whisky. Mai lipsește ca mîine, poimîine, să fie trecut fumatul în afara legii, dacă tot au ajuns pînă și francezii să-l cenzure de lulea pe Sartre.

**CRONICĂ
DE FILM**
de IULIA
BLAGA

Expoziție Stanley Kubrick la Berlin

Unde doarme Napoleon?

În luna februarie, mergînd „la băi”, adică la Festivalul de Film de la Berlin, am petrecut mai multe ore la prima mare expoziție retrospectivă Stanley Kubrick, găzduită de Martin-Gropius-Bau. Dacă nu trebuia să se închidă pentru că era seară, aș fi stat mai mult de trei ore (două am stat la retrospectiva fotografului Robert Capa, din același muzeu). „La Kubrick” mi-a plăcut pentru că informația era densă, iar prezentarea sprinteră, dar și pentru că nu cu multă vreme în urmă văzusem documentarul *A Life in Pictures*, realizat de producătorul lui, Jan Harlan, și care era un material de bază al expoziției. Deci: fragmente din filme, din documentarul mai sus pomenit, interviuri, costume, obiecte de recuzită, fotografii, diverse aparate, caiete, desene, storyboard-uri... Totul începe cu două rînduri de ecrane mici pe care sînt proiectate încetînuu secvențe din filme.

„Dacă un lucru poate fi scris ori gîndit, poate fi și filmat” – sună primul precept al unui decalog pe care l-ai putea compune din cîteva fraze scrise alb pe negru, la vedere. Bine, decalog e pretios spus, dar am notat cu conștiinciozitate, cu atît mai mult cu cît expoziția (deschisă pînă în 11 aprilie) prezintă și caiete de notițe ale cineastului, zeci de pagini de însemnări sapirografiate, pe care le puteai consulta. „Cea mai bună educație în film este să faci unul.” Pe mine m-au înnebunit cele două caiete de însemnări la *Napoleon*, pe care pînă la urmă nu l-a mai făcut. „Lucruri pe care vrei să le știi despre Napoleon în toate situațiile: 1. rutina vieții de zi cu zi; 2. cine sînt persoanele din jurul lui; 3. unde doarme, ce mîncă, ce lucrează; 4. distracțiile lui.” Pentru asta, Kubrick a alcătuit o bibliotecă de 500 de volume și

le-a comandat unor doctoranzi în istorie să scrie referate despre 50 de personaje reale. „Cred că frica și egoismul se află la baza fiecărui comportament uman”, spunea el după ce l-a asimilat pe Napoleon. (Păcat că filmul nu s-a mai făcut, comandase otași și din România, erau ieftini, 2 dolari pe zi, în 1968.) Îi voia pe David Hemmings în rolul lui Napoleon și pe Audrey Hepburn în

cel al Josephinei. Voia lumină naturală.

Lumină naturală a folosit la *Barry Lindon*, unde imaginea plată semăna uluitor de bine cu tablourile lui Gainsborough sau Watteau. „Lipsa de sens a vieții îl silește pe om să-și creeze propriul sens.” Care e sensul istoriei? Și așa mai departe.

Despre *Shining*: „Printre altele, poveștile horror ne arată arhetipuri ale inconștientului. Ne putem contempla latura întunecată fără a trebui s-o înfruntăm direct. Dacă te poți speria de o fantomă, atunci trebuie să admiti că pot exista fantome”. Și la „raionul *Shining* există un caiet de notițe, pe lîngă romanul lui Stephen King și varianta rescrisă de Kubrick”. Întrebări despre Jack (n. red. – eroul filmului, scriitorul interpretat de Jack Nicholson): „Ce muzică ascultă? Ce citește? Se uită la televizor? Joacă șah? Are o mașină de scris?”

Sau referitor, parcă, la *Lolita*: „Eu nu văd personaje în

termeni de buni sau răi, ci de buni și răi”. Despre *2001: Odișeea spațială*, cu privire la care toată lumea și-a dat cu părerea, fără a avea siguranța că a descoperit cheia: „Nu e vorba că am avut un mesaj pe care l-aș putea verbaliza, pentru că *2001* este o experiență nonverbală. Am încercat să creez o experiență vizuală care să depășească firidele verbale și care să penetreze direct subconștientul cu un conținut emoțional și filosofic”.

Despre *Eyes Wide Shut*: „Dacă accepti ideea că cineva privește un film într-o stare de reverie, acest conținut simbolic asemănător visului va deveni un factor puternic care îți va influența sentimentele față de film”.

Cam multe citate, nu-i așa? Am și chestii mai „frivole”, pe care le-am găsit în documentarul lui Jan Harlan. Cum ar fi listele cu instrucțiuni pe care Kubrick le lăsa soției și fiicelor atunci cînd pleca de la reședința din Anglia. Acestea conțineau inclusiv instruc-

țiuni despre cum trebuiau hrănite și corcolite numeroasele pisici. Pisica X trebuia ținută departe de Y, pentru că se încăierau. Dacă se încăierau, trebuia să se procedeze așa și așa.

În școală, Kubrick a fost un elev lenș. Avea obiceiul să ia temele gata făcute de la un coleg. „De ce nu le faci tu singur?”, l-a întrebat acesta într-o zi, „că doar te duce mintea”. „Mă plictisește să le fac”, a răspuns Kubrick. La 16 ani, i-a fost publicată prima fotografie (în 1945), la moartea lui Roosevelt. De la fotografie a trecut la film. Nu multe, dar diferite și fiecare cu un pas înaintea

vremii. Poate asta înseamnă să fii un geniu. (De la moartea lui Kubrick s-au împlinit, pe 7 martie, șase ani.)

Inconștiență de nababi

Înainte de a vedea prin ce excelează cultural Bucureștiul, să vedem prin ce excelează moral. Printr-o nepăsare istorică, de nabab atoaterisipitor și autodisolitiv. Excesul de calitate devine perversiune, viciu sinucigaș. Un hedonism inconștient, dublat de un bovarism mai mult sau mai puțin otrăvit și de ura față de isprăvile celorlalți. Plezirisimul, datul cu sîk din Isarlık, bașca ura ca liant și, uneori, motivație compun un amestec dinamitar care nu o dată, din moțială sau apatie, ajunge să ne explodeze în mînă.

Dan C. Mihăilescu

Cultural, Bucureștii excelează prin spectacolul de idei. Dacă Moldova excelează prin lirism, bonomie paseistă și reverie creatoare, iar Ardealul prin rigori academice, patos enciclopedist și misionarism cultural, cafeneaua bucureșteană va să zică eclecticism strălucitor, nastratinism eseistic, ludic asociativ, suplete, cultul relativului, adaptabilitate, one man show, ma-

nia calamburului și tot ce ține de focurile bengale.

Pretutindeni provincia e introvertită, iar capitala extra... Nu? Provincia conservă, adună și întărește potențele, în vreme ce capitala smintește, cheltuiește, sleiește. Dar, mă rog, unde sînt cei mai mulți și mai tari „boieri ai minții”, unde-i „școala de la Păltiniș”, nu la București?!? Unde sînt „România literară”, „Dilema”, „Idei în dialog” și „Academia Cațavencu”, nu la București? Unde sînt ALA, ZD, AER, BAR, MTR, UNITER, ICR, ba chiar și Ateneul, nu la București? Iar dacă prin anumite locuri din Iași domină nostalgia panslavismului, după cum anumite culturi de Transilvania suspină în utopia pangermanismului, apoi la București în materie de bovarism cultural do-

mină sincretismul. Nouă ne este dor să fim oriunde, oricum și orice, numai *hic et nunc* și așa cum sîntem – nu!

Sînd atît de bine la capitolul histrionism, vezi bine că nu atît literatura, cît teatralitatea – fascinația regiei, magia scenei – este elementul cel mai reprezentativ al spiritului bucureștean. Sigur, Mihai Măniuțiu, Tompa Gabor, Purcărete nu-s bucureșteni get-beget, însă eu, cel puțin, dacă sînt obligat să caut la iuteală un blazon pentru fantasmalele adolescenței și bătrîneților mele, gîndul mă duce numaidecît la TLS Bulandra lui Liviu Ciulei („Furtuna”, „Azilul”, „Scrisoarea”, „Leonce” și „Lena”), la spectacolele lui Pintilie, Esrig, Penciucescu din anii '70, la Valeria Seciu pe scena Teatrului Mic, la Caragiu în „Tipătescu”, la Moraru și Dinică în „Godot”, Rebeniuc în „Bubnov” și „Caliban” și Marcel Iureș în „Richard al III-lea”. Plus rockul de la Club A în epoca Sideral, Cromatic,

Olimpic '64 și concertul Phoenix din arena Circului... Chiar și astăzi, în afară de Bookarest și Gaudeamus – marile evenimente ale anului pentru cei ca mine –, aștept cu nerăbdare Festivalul „I.L. Caragiale”, zilele ușilor deschise de la UNATC și turneele unor teatre din provincie.

Apropo de așteptări culturale din țară, în cazul meu ele se numesc întii de toate „Apostrof”, „Vatra”, „Convorbiri literare”, „Însemnări ieșene”, „Euphorion”. (Plus „Timpul” și „Tribuna”, ca să văd cine și cum mă mai injură.)

În fine, cu „exploatarea potențialului” m-ați amuțit. Nu cred că există oraș mai nenorocit, oropsit, disprețuit, opărit, hărtuit, hărtănit și dușmănit de locuitorii săi ca Bucureștii. E de ajuns să cutreieri o zi prin Praga și Cracovia și să te gîndești ce-ar fi făcut orice edil normal la minte și la suflet cu zona Lipsca-nilor după '89. Totul vorbește de funie în casa spînzuratului.

ARTE VIZUALE
de MATEI BEJENARU

Povești pentru părinți...

Vă mai amintiți de ciocolata „Ciucaș”? Sau de șampania „Zarea”, de aparatul de radio „Gloria”, cutia de lapte praf „Rarăul”, țigările „Carpați”, „Bucegi” ori „Snagov”, de discurile „Electrecord” pe 45 de ture, cămășile „Braiconf”, mașina de spălat „Alba Lux”, stilourile „Flaro” Sibiu, almanah-ul „Știință și tehnică” ori bomboanele „Negro” cu un coșar desenat pe punga orange? Fără a privi cu nostalgie trecutul, toate aceste „bunuri de larg consum”, numite acum „brand”-uri, făceau

parte din viața noastră de zi cu zi, fiind musafiri temporari ai frigiderelor, dulapurilor sau cămarilor noastre. E adevărat că în anii '80 ne „vizitau” cam rar, în unele cazuri poate niciodată. Emblemele lor nu erau la fel de agresive precum cele ale produselor de astăzi, ambalajele erau din materiale de slabă calitate, finisate la nivelul tehnologiei de atunci. Bineînțeles, nu exista concurență...

La sfârșitul anilor '80, pe când lucram ca inginer stagiar într-o întreprindere industrială, am primit sarcină de la directorul tehnic să realizez sigla fabricii. Cu acea ocazie am făcut o cercetare asupra logo-urilor întreprinderilor de stat, căreia nu prea i-am dat mare importanță atunci, dar care acum îmi folosește pentru acest studiu. O primă concluzie a fost aceea că în structura siglei trebuia să rezulte explicit și descriptiv specificul activității, fapt pe care eu mi-l explic prin influența ideologică asupra imaginii colective. Nu era loc pentru metafizică ca în emblemele Mercedes, Adidas ori Apple, simboluri ale capitalismului globalizat. Întreprinderea mea avea un profil chimic, deci nu au lipsit eprubetele și clasicile recipiente conice Erlenma-

yer. În cazul întreprinderilor mecanice, roata dințată era cvasiprezentă, la cele de panificație, spicul de grâu și, eventual, o pîine stilizată cu stîngăcie. Fabrica producătoare de frigider Arctic din Găești, care rezistă și azi pe piață, avea logo-ul compus din numele său scris din frumoase litere decorative specifice fonturilor folosite în anii '70 și, evident, un cristal de gheață stilizat. Un caz aparte au fost Direcțiile de Poștă și Telecomunicații, unde erau grupate aglomerate și fără nici o logică vizuală, decît poate aceea de a satisface viziunea naivă a directorului, telefoane cu taste, unde hertziane, antene parabolice. Fonturile folosite atunci erau cele oferite de sistemul Letraset, de care probabil arhitecții își amintesc cu nostalgie. Cu siguranță,

logo-ul Electronica – avînd literele acelea mici, discrete, bine adaptate scriiturii cu neon – a fost unul de succes. Dintre siglele-text, aș mai aminti pe cele ale producătorului de cosmetice „Farmec” din Cluj, cu un „F” plin de personalitate, și pe cele ale ciocolatelor „Kandia” ori „Excelent”, bazate pe stilizarea reușită a scrisului de mînă. De altfel, aceste două sigle rezistă și azi pe piață.

Ocupîndu-mă acum de perioada tranziției de la începutul anilor '90, aș menționa situația siglei Societății Naționale de Căi Ferate, care a înlocuit tradiționala emblema CFR prin copierea naivă și fără profesionalism a logo-ului companiei franceze similare, care reprezenta TGV-ul. Pînă la apariția, acum doi ani, a noilor trenuri „Săgeata albastră”, călătorii români

nu vedeau nici o legătură între silueta avangardistă a trenului de mare viteză francez din sigla companiei și realitatea tristă a vagoanelor românești.

Tranziția către noi modele de identitate vizuală în anii '90, care să reflecte noua situație economică, s-a făcut anevoios, procesul nefiind terminat nici pînă acum. Pînă și în supermarketurile aparținînd unor concerne multinaționale mai găsești produse cu sigle ce ne amintesc de trecut, care coabitează cu cele noi, mai puternice, mai suplă și mai agresive. Pentru un cumpărător atipic ca mine, ar fi o frumoasă surpriză să regăsim pe rafturile pline cu produse colorate, o cutie de lapte praf „Rarăul”, făcută din carton-mucava gri și pe care să fie imprimată fotografia alb-negru a unui copil aș tuns pierdut, care ne zîmbește plin de sănătate...

LIBERUL ARBITRU
de SORIN STOICA

Becalii și Brătienii

Într-o zi, Nicolae Mavrogheni s-a gîndit că n-ar fi deloc o idee rea dacă și-ar face calul clucer. Și l-a făcut. Apoi, întrucît domnitorul fanariot nu mai avea cu ce să circule pe străzile Bucureștiului, a înhămat doi cerbi la o trăsură destul de pricopsită. Sau caleașcă pe care limita de spațiu nu ne mai permite s-o descriem. Mai spre zilele noastre, Gigi Becali și-a luat Maybach vișiniu, să se dea cu el prin Capitală, printre cei pe care și-i închipuie supuși.

Despre Nicolae Mavrogheni se clevetea că ar fi fost cîndva pirat. Despre Gigi se vorbea recent cu privire la relațiile lui cu clanul Cămătaru. Cum ar veni, niscai pirați pe stil nou. Plus o vorbă antologică de-a lui Gigi, ce merită reținută în contextul ăsta. Spunea vorba oximoronică aproximativ așa. Că el, Gigi, mai bine face afaceri cu oameni onești din lumea interlopă decît cu zdrențe care-l enervează.

Mavrogheni își făcea tipografie spre sfîrșit de secol XVIII și îl tocmea pe vel-căminarul Manolache Persiano să-i cînte faptele de glorie. Gigi nu știe ce e puterea textuală, așa că, de cîte ori îi stă ceva pe limbă, dă un telefon la Dan Diaconescu și, în ciuda elocinței discutabile, apare pe post să zică adevărul exact așa cum a fost el. Și mai amenință Gigi că își va face televiziune proprie. Care să-i cînte faptele de arme.

Mavrogheni își întîmpina la Curtea Domnească oaspeții călare pe un tun. Gigi și-a construit la Pipera o curte domnească, sau un fel de muzeu, cu statui ale strămoșilor oieri din neam, un staul decorativ unde se duce să se reculeagă atunci cînd zgomotul orașului furnicar îl doboară.

Ce vreau să spun e că Villarreal a învins Steaua pentru că nu se putea altfel. Pe un teren invadat de căpșunari, vreo 10.000, adică cîtelea cam cîți plătitori de bilete are F.C. Național pe sezon, Steaua, o echipă cu un conducător cu apucături fanariote, sau hai să zicem exotice, nu a reușit să scrie istoria. Meciu cu Villarreal a fost un fel de „Înapoi în viitor”. Am călătorit incognito într-un teritoriu prohibit, îngăduit nouă ceva mai tîrziu. Am văzut ce ne așteaptă.

Dar pînă atunci mai avem noi de așteptat. Așa cum scrie la carte, se vor întoarce în patrie pașoptiștii cu idei mai istete. Sau căpșunarii, cine știe. Vremea formelor fără fond se pare că a început. Pentru că uite că, dacă, protocronist, Ilie Alexandru construia la Slobozia acum vreun deceniu o copie liliputană a turnului Eiffel, Dinel Staicu a adus la Craiova un cetățean brazilian pe nume Magri, care seamănă ca două picături de zaibăr cu fotbalistul Kaka. Fotbal joacă ceva mai prost, dar să sperăm că forma va determina conținutul. Poate, în țara lui respectivil nu era decît un frezor sau prelu-crător prin așchiere mai neîndemînic.

Ape vor seca în albie, apoi familia Brătianu va înlocui familia Becali. Arzînd niște etape, probabil va veni *la belle époque*, atunci cînd Steaua va zdrobi pe Villareal și Valencia. Pe timpul unor Carol, Ferdinand, vom avea patru echipe în Liga Campionilor. Apoi, bineînțeles, vor veni din nou comuniștii.

MUZICĂ PE LITERE
de RĂZVAN ȚUPA

Diamanda Galas sau vocea ca o bombă atomică

Cred că s-a plictisit toată lumea de colaborările dintre tot felul de artiști de operă mai buni sau mai răi și artiști ai muzicii rock ori pop. Și cred asta pentru că a ajuns aproape clișeu să auzi niște game și o chitară sau un cîntăreț de muzică ușoară care-și rupe vocea spre operă. Diamanda Galas nu are nimic a face cu toate astea. Născută în San Diego, într-o familie de muzicieni veniți din Grecia, Galas a primit de mică o educație muzicală complexă. Tatăl ei provenea dintr-o familie de cîntăreți de biserică de rit greco-ortodox. În America, tatăl cînta la trombon și la contrabas și dirija un cor de muzică gospel la colegiul la care era profesor de literatură engleză și greacă. Diamanda studia pianul de la cinci ani, debutînd cu Orchestra Filarmonică din San Diego, la paisprezece ani. În același timp, cînta jazz în baruri în trupa tatălui ei.

Cînd a plecat de acasă ca să studieze bio-chimie la Universitatea California, s-a trezit într-un mediu în care libertatea acelor ani ('70) presupunea droguri, muzică și sex. La

absolvirea facultății, era dependentă de heroină și expertă în agățatul pe stradă. Cea care a ajuns una dintre cele mai cutremurătoare voci ale ultimilor ani povestește că a început să cînte

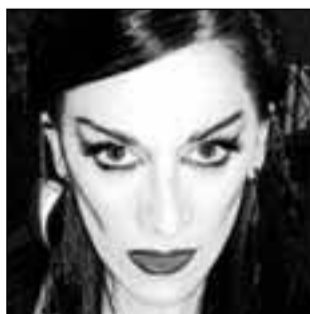
singură într-un rezervor uriaș, complet izolat de exterior: „Nu voiam să mă audă nimeni. Nu mă auzea nimeni, deci nu-mi cenzuram sonoritățile vocii...”. Urmarea au fost ani întregi de studii de canto finalizati cu debutul de la Festivalul de la Avignon, în 1979, ca solistă în opera „Un Jour Comme un Autre” de Vinko Globokar. Interprete cunoscute precum P.J. Harvey, Shelley Hirsch sau Meredith Monk au recunoscut că tehnica lor vocală a fost influențată de Diamanda Galas.

Credeti că este vorba despre o cîntăreață de operă? Nope! Relaxează-te, Diamanda Galas este una dintre cîntărețele față de prezența căreia în Italia, Biserica Catolică a protestat, ajungîndu-se la suspendarea spectacolului ei de la Florența. Moartea, demența, claustrarea, detenția, SIDA, crima sînt teme care capătă corespondență sonoră în interpretarea Diamandei Galas. Vocea ei poate să treacă foarte brusc de la tonuri clar definite la sunetele unei agonii care te înfioară.

Pe mai toate albumele sale, Galas folosește texte culte (ver-

suri de Baudelaire, Nerval), însă în ultimul său album, *Definixiones, Will and Testament*, textele pieselor folosesc din plin poezia secolului XX. Este o meditație asupra genocidului și negării evenimentelor tragice din motive politice. Iar printre textele pe care le-a folosit, multe aparțin unor poeți exilați (armeanul Siamanto, sirianul Adonis, peruvianul Cesar Vallejo, dar și românul-evreu Paul Celan, cu *Fuga mortilor*).

Uneori destul de greu de suportat, muzica Diamandei Galas a fost numită de critici un „gospel al disperării, dezolării și al învierii”. Principiul ei declarat: „Ceea ce este personal este politic”.

Suplimentul DE CULTURĂ

Un proiect cultural realizat de Editura Polirom și Ziarul de Iași

EDITURA POLIROM SA
Director general: Silviu Lupescu

GRUPUL DE PRESĂ MEDIANET SRL
Director: Gabriel Rusu
Redactor-șef: Toni Hrițac

COLEGIUL DE REDACȚIE:
George Onofrei (redactor-șef),
Emilia Chiscop, Denisa Comănescu,
Florin Lăzărescu,
Lucian Dan Teodorovici

SECRETAR GENERAL
DE REDACȚIE: Victor Jalbă

REDACTOR: Ana-Maria Onisei

RUBRICI PERMANENTE:
Adriana Babeți, Emil Brumaru,
Radu Pavel Gheo,
Florin Lăzărescu, Simona Sora,
Lucian Dan Teodorovici;

Carte: Luminița Marcu,
Doris Mironescu;
Muzică: Victor Eskenasy,
Bobi și Bobo (Fără zahăr),
Răzvan Țupa;
Film: Iulia Blaga;
Teatru: Luiza Vasiliu;
Arte plastice: Matei Bejenaru;
Caricatură: Lucian Amaril (Jup);
TV: Alex Savitescu;
Fotbal: Sorin Stoica.

ADRESĂ: Iași, B-dul Copou
nr. 4, etaj 3, CP 266,
tel. 0232/214.100, 0232/214.111,
0724/574355, fax: 0232/214.111, e-mail:
supliment@polirom.ro

PUBLICITATE: Oana Asaftei,
tel. 0232/252294

DISTRIBUȚIE / ABONAMENTE:
Mihai Sirbu, tel. 0232/271333

> în Iași: Media Distribution SRL,
tel. 0232/216.112

> în țară: Rodipet SA, București,
tel. 021/224420, int. 192;
(abonamente la orice oficiu poștal
din țară)

> cititorii din străinătate se pot abona
la adresa export@rodipet.ro

TIPAR: SC Multiprint SA,
Iași,
Strada Bucium
nr. 34,
tel. 0232/211.225,
0232/236.388

Potrivit art. 206 CP responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului.

Avocatul folk-ului avangardist

„Chiar dacă” muzica lui e șic și chitara se-nțelege de minune cu poezia, lipsa de „sound” comercial l-a privat pe Florin Chilian de mediatizarea cu care ar fi putut convinge un public larg. Piesa „Iubi”, de pe albumul său de debut din 2001, i-a adus un profit de numai patru milioane de lei în patru ani, deși făcea furori în rândul tinerilor și iubitorilor de folk. Și-a scos discul pe cheltuiala proprie și a renunțat la postul de inspector la Casino Victoria, pentru a-și împlini un vis mai vechi: cîntecul. A lucrat pentru Radio 3 România Tineret la o emisiune de noapte, în direct cu ascultătorii. De aici i s-a tras și porecla „Maestrul”. Recent, a început să fie difuzat la Kiss FM, după ce Cîrcotașii s-au lăsat fermecați de cele „Zece porunci”, dar mai ales de „Cîntecul avocatului” (cunoscut drept „Termopane”).

Cîrcotașii l-au făcut popular pe Florin Chilian

Ana-Maria Onisei
ana-maria.onisei@polirom.ro

În spatele muzicii lui Florin Chilian există întotdeauna o poveste de viață. Debutul său în folk a venit cam târziu, deși cu mult curaj. Mai întâi a fost campion la ciclism, sport de care s-a lăsat la 17 ani. „Mergeam la concursuri numai cu două ceaiuri de zahăr ars în stomac, băute de dimineată, și ie-seam campion național, numai așa,

de-al naibii, na!”. Tot ambiția l-a adus înspre muzică. „De la sport mi-a rămas voința asta de cîne. Poți să spui despre mine orice, doar că sînt lipsit de voință, nu.” A învățat să „vorbească pe limba fiecăruia” în timp ce lucra la Casino Victoria. Aici a avut de-a face cu o întreagă tipologie umană, de la tîrfe la ambasadori. Deși avea un salariu „cît cel al președintelui țării”, povestește că și-a dat seama, într-un final, că nu asta își dorește să facă. În perioada în care a fost crupier, nu s-a putut atinge de chitară, așa că a avut nevoie de doi ani ca să reînvete să cînte. Ucenicia pe lângă Vali Sterian l-a introdus în lumea folk-ului și l-a inspirat pentru debut. S-au cunoscut în timpul unui concert, împreună cu Doru Stănculescu, la Teatrul Evreiesc de Stat. Timp de cîteva ani și-a cîștigat banii pentru liceu, dar și experiența de scenă, ajutîndu-l pe Sterian să care scule, să monteze lumini și să își „aranjeze” repetițiile. Cu timpul, între cei doi s-a legat o prietenie strînsă, dar Sterian a aflat foarte tîrziu că Florin Chilian știe și el să cînte. „Prima oară m-a văzut la Club, la Universitate, pe Schitu Măgureanu, cînd am cîntat o piesă

pe chitara lui Vîntilă. Era un club al Universității București, unde repetau și cîntau multe găști, precum *Compact*, *Roșu și Negru*. Era moda rock-ului. Însă eu n-am abandonat niciodată chitara acustică”. Din pasiune pentru muzică și-a închiriat casa, s-a împrumutat de la prieteni și a scos primul album, *Iubi (Interfață la realitate)*. Stilul l-a diferentiat de folk-ul tradițional. Îl recunoșteai negreșit, după vocea ușor nazală și finetea textelor. Iar vremea „sentimentului Chilian” a fost „Iubi”, melodie care a topit o-rașe și a dărîmat, probabil, pereți. Ultima dată am reascultat piesa pe plaja din filmul *Milionarii de weekend*.

„Unu la unu”

Ampronta originală e dată și de istoria fiecărui cîntec. „Textele pieselor mele nu vin dintr-o experiență extrasenzorială. În ele e chiar viața mea, unu la unu.” Chilian lucrează mereu singur, de la muzică, text, aranjament, pînă la afișul pentru concert. „Nu pot să păstrez nici o fărîmă obiectivă, nu pot să nu mă implic total.” A înființat o casă de discuri personală

și încearcă să se adapteze la piața muzicală din România. Are în plan să-și distribuie cît mai bine noul album, *Zece porunci. Raport despre starea națiunii 1989-2004. Primul pas*. „Am adaptat cele zece porunci la cîte o întîmplare. Eu sînt martorul lucid al acestor întîmplări, prezent în propria viață, ceea ce nu se întîmplă multor oameni.” Chilian speră ca piesa pentru care a

făcut și un videoclip, porunca a noua, „Să nu minți”, transpusă în „Cîntecul avocatului”, să prindă la public.

„Și dacă prinde, e numai meritul Cîrcotașilor, că numai la emisiunea lor au auzit oamenii de termopanele lui Chilian.” Artistul pregătește încă două albume, *Rîsu'-plînsu* și *Autistul*, despre care garantează, în stilul Chilian, că vor fi niște adevărate surprize.

„New York Times” se întrebă, noi ne răspundem

Constantin Vică

„New York Times” se întrebă, prin vocea jurnaliștilor Alan Feuer și Jason George, de ce două milioane de oameni doresc să vadă un tip durduliu cu ochelari dînd din brate pe muzica unui cîntec pop idiot din România. Noi răspundem: pentru că merită. Cîntecul este *Dragostea din Tei*, al defunctei formații O-Zone, iar idiotul (după cum este caracterizat de americani) se numește Gary Brolsma, are 19 ani și e de fel de prin New Jersey. Videoclipul, realizat cu un webcam, a fost postat pe un site – www.newgrounds.com – spe-

cializat în video-uri personale, animații de casă și alte absurdități reușite de oameni cu camerele lor de filmat. În foarte scurt timp, s-a ajuns la peste 2.000.000 de descărcări online, adică peste 2.000.000 de americani s-au înghesuit să vadă performanța tînărului, caracterizată de jurnaliștii de la „NY Times” ca „serioasă, dar penibilă”. Cum Gary Brolsma nu s-a jucat de-a O-Zone, nici America nu l-a neglijat. A ajuns subiect de știri pe CNN, iar postul VH1, specializat în muzică, i-a difuzat videoclipul în cadrul emisiunii „Best Week Ever”.

De aici pînă la isterie a fost doar un pas. E-mail-ul „idiotului național” a fost bombardat de mii de scrisori, forumurile au ars și încă mai ard în jurul poveștii (cele

mai dese întrebări sînt cele legate de versuri, de originea formației, de album și, desigur, de țară). Oamenii declară că nu-și pot scoate versurile din cap, că ascultă melodia de cel puțin 10 ori pe zi, că dansul *Numa-Numa* (cum a fost numit dansul realizat de Gary, după mișcările celor de la O-Zone) e cel mai tare lucru inventat vreodată. Am descoperit că există deja școli de dans dispuse să-i învețe pe clienții lor aceste mișcări pe cît de hilare, pe atît de complexe. Între timp, formația O-Zone s-a orientat pe piața americană. Gary e în continuare mîndru de faptele sale: „I just want to thank you for all the feedback that you've given me”. Doar cei de la „NY Times” descriu totul în termeni negativi: săracul Gary s-a expus

unei „umiliri publice”, Internetul e rău, dansul n-are nici o noimă – oare cum poți dansa fluturînd mîinile în aer fără a te ridica din scaun? – și alte critici elitiste. Noi, de pe partea cealaltă a oceanului, ne bucurăm pentru Gary, că a înțeles perfect esența postmodernismului de sorginte miotică: Eminescu plus Picasso, plus haiduci, plus bip egal LOVE.

am plecat spre voi.

următoarea librărie Cărturești se deschide la Iași.

info@carturesti.ro

cărturești
carta, oval, muzică, discie